

DRUŠTVO

udžbenik za treći razred
u devetogodišnjem osnovnom obrazovanju

Skoplje, 2023

DRUŠTVO
udžbenik za treći razred
u devetogodišnjem osnovnom obrazovanju

Autori

Biljana Manevska
Ordanka Mickova

Recenzenti

Hadži Fida
Anka Angelovska
Sonja Trifunovska

Izdavač

Ministarstvo za obrazovanje i nauku Republike Sjeverne Makedonije
Ul. „Sv. Ćiril i Metodij “ br. 54, 1000 Skoplje

Naslov originala

ОПШТЕСТВО

учебник за трето одделение
во деветгодишното основно образование
Билјана Маневска
Орданка Мицкова

Prevod sa makedonskog jezika na bosanski jezik

Tamara Jovanović Nešovska

Lektor

Izeta Babačić

Stručna redakcija

Izeta Babačić

Urednik

Izeta Babačić

Grafičko i tehničko uređenje: Vesna Depinovska, Elena Stefanovska – ARS STUDIO

Štampa: Evropa 92 – Kočani

Tiraž: 41

Mjesto i godina izdanja: Skoplje, 2023 godina

Odlukom za odobravanje udžbenika iz predmeta Društvo za treći razred za devetogodišnje osnovno obrazovanje, br. 26-1988/1 od 11.08.2023 godine donešena od Nacionalne komisije za udžbenike.

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

373.3.016:316.3(075.2)=163.4

MANEVSKA, Biljana

Društvo : udžbenik za treći razred u devetogodišnjem osnovnom obrazovanju / [autori Biljana Manevska, Ordanka Mickova ; prevod sa makedonskog jezika na bosanski jezik Tamara Jovanović Nešovska]. - Skoplje : Ministarstvo za obrazovanje i nauku Republike Sjeverne Makedonije, 2023. - 98 стр. : илустр. ; 26 см

Превод на делото: Општество : учебник за трето одделение во деветгодишното основно образование

ISBN 978-608-273-558-0

1. Mickova, Ordanka [автор]

COBISS.MK-ID 61494021

DRUŠTVO

udžbenik za treći razred
u devetogodišnjem osnovnom obrazovanju

ISTRAŽUJ

OBJAŠNJAVAJ

PITAJ

DISKUTIRAJ

RAZMIŠLJAJ

SARAĐUJ

PODIJELI

OTKRIVAJ

Dragi učenici!

Pred vama je otvoren udžbenik iz predmeta Društvo za treći razred. Ove školske godine, putujući zajedno kroz udžbenik, osvajat ćete nova znanja, proučavajući teme „Učim, učestvujem, uspjevam“, „Brinem o sebi i svojem okruženju“ i „Ja volim svoju državu“ novim sadržajima koji će vas voditi kroz udžbenik. Novi pojmovi će biti izazov za vas, osvajajući ih jedan po jedan, vi ćete naučiti mnogo na novi i zanimljiv način. Sami sadržaji su obogaćeni prilogima koji se nalaze na kraju udžbenika. Udžbenik će vam biti pravi prijatelj i dopunit će vaše znanje. S ovim udžbenikom putujte u Svijetu znanja, sretno!

Od autora

SADRŽAJ

TEMA 1

UČIM, UČESTVUJEM, USPIJEVAM

DJECA IMAJU PRAVO NA OBRAZOVANJE	10
DRŽAVA I OBRAZOVANJE	12
DOBITI OD OBRAZOVANJA	14
OSNOVNO, SREDNJE I VISOKO OBRAZOVANJE	16
OBRAZOVANJE I BUDUĆA PROFESIJA	18
POSTAVLJANJE CILJA – POSVJEĆENOST, FOKUSIRANOST	20
TRAŽENJE POMOĆI	22
USPJEH, NEUSPJEH	24
PONAŠANJE, POSTUPAK, POSLJEDICA	26
NAMJERNA I NENAMJERNA GREŠKA	28
PRIZNAVANJE GREŠAKA	29
PRAVILA ZA GRUPNO RJEŠAVANJE PROBLEMA	30
PROCES DONOŠENJA GRUPNE ODLUKE	31
PRAVILA ZA DONOŠENJE GRUPNE ODLUKE	32
RAZLIKA IZMEĐU ODLUKE DONEŠENA	
VEĆINOM I ODLUKA DONEŠENA KONSENZUSOM	33
PROVJERI SVOJE ZNANJE	34

TEMA 2

BRINEM O SEBI I O MOJEM OKRUŽENJU

OPASNOSTI U OKOLIŠU I OPASNI PREDMETI U DOMU	38
RIZIK I ZAŠTITA OD POTENCIJALNIH OPASNOSTI	42
OPASNE BILJKE I ŽIVOTINJE	44
NEPOZNATE OSOBE	46
NEGA DOMAĆIH MILJENIKA I BILJAKA	
PRIMJERENO I NEPRIMJERENO PONAŠANJE PREMA BILJKAMA	
I ŽIVOTINJAMA	47
VRSTE SAOBRAĆAJA	52
PRAVILA ZA BEZBJEDNO PONAŠANJE PUTNIKA	
I POSLJEDICE NEPOŠTOVANJE PRAVILA	55
PROVJERITE SVOJE ZNANJE	59

TEMA 3

VOLIM SVOJU DRŽAVU

PRIRODNA JEZERA U MOJOJ ZEMLJI	62
PLANINE U MOJOJ ZEMLJI	64
TOKOM RIJEKE VARDAR	66
NACIONALNI PARKOVI U NAŠOJ ZEMLJI	68
TURISTIČKE DESTINACIJE U REPUBLICI SJEVERNOJ MAKEDONIJI	70
PRIRODNE LJEPOTE U REPUBLICI SJEVERNOJ MAKEDONIJI	71
PROJEKTNI ZADATAK – LJEPOTE REPUBLIKE SJEVERNE MAKEDONIJE	72
JEZICI U NASTAVI OSNOVNOG OBRAZOVANJA	73
KAKO MOGU DOPRINIJETI SVOJOJ DRŽAVI	75
HAJDE DA PUTUJEMO	80
POVEZIVANJE INTERNETOM	81
IGRAM I UČIM	83
PROVJERITE SVOJE ZNANJE	84
 PRILOZI	 85

TEMA 1?

UČIM, UČESTVUJEM, USPIJEVAM

DJECA IMAJU PRAVA NA OBRAZOVANJE

- Koja prava imaju djeca?

Naser, Ana i Darija idu u školu. Tamo stiču svoje obrazovanje. Uz pomoć nastavnice uče da čitaju, pišu, crtaju, pjevaju, bave se sportom, istražuju... Razvijaju se kao pojedinci i postaju korisni društvu.

obrazovanje –
zbir znanja
stečenih učenjem,
školovanjem.

- Gdje Naser, Ana i Darija stiču svoje obrazovanje?

- Uz čiju pomoć uče?

- Zašto je obrazovanje važno za djecu?

Obrazovanje se organizuje i realizuje u **školu**.

U njoj, uz pomoć **nastavnika**, učenici uče svakodnevno i razvijaju svoje sposobnosti.

Škola je mjesto gdje se ostvaruje jedno od najvažnijih prava djece – **pravo na obrazovanje**.

Roditelj, odnosno **staratelj** učenika je dužan da ispuni pravo svom djetetu za **obavezno osnovno obrazovanje i vaspitanje**.

Obrazovanje je važno jer s njim stičemo znanja, umijeća i vještine i razvijamo se kao ličnosti.

Obrazovanje je najvažnija investicija u životu djece, ali i u budućnosti jednog društva.

Pravo na obrazovanje pripada svoj djeci bez obzira na njihovo nacionalno ili etničko porijeklo, pol, rod, boju kože, religiju, uzrast, smetnje i dr.

Svako dijete ima pravo na obrazovanje!

PROVJERI SVOJE ZNANJE

1. Svako dijete ima pravo na

2. Objasni zašto je obrazovanje važno za čovjeka.

3. Gdje učenici stiču svoja znanja?

4. Uz čiju pomoć učenici idu u školu?

5. Ko je zadužen za ispunjavanje obaveze djece za obrazovanje?

- Nacrtaj tvoju školu.

DRŽAVA I OBRAZOVANJE

- Ko nam omogućuje obrazovanje?
- Čija je to dužnost?

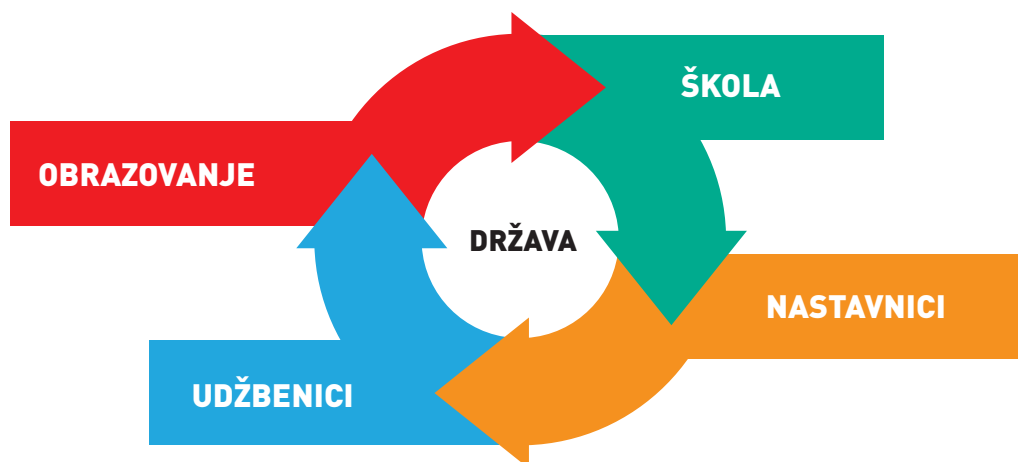

Škola obezbeđuje jednake mogućnosti za uspjeh svih učenika.

Ja imam potrebu za posebne uslove i dopunsku pomoć.

Mi imamo pravo na obrazovanje. Izučavamo nove oblasti, imamo kulturnu raznolikost i višejezičnost u obrazovanju.

Obrazovanje ima važnu funkciju u svakom društvu. **Zato država obezbeđuje finansiranje obrazovanja.**

Država je dužna da obezbjedi da se to pravo poštuje tako što će stvoriti uslove za obrazovanje svakom djetetu.

Najznačajnija vaspitno obrazovna institucija je **škola**.

Država pridonosi da ima **škola, nastavnika i udžbenika**.

Država gradi škole, zapošljava nastavnike da bi učili učenike u školi.

Država se brine za štampanje udžbenika iz kojih uče učenici.

RAZMISLI I ODGOVORI!

1. Ko je dužan da obezbjedi i stvori uslove za obrazovanje svakog djeteta?

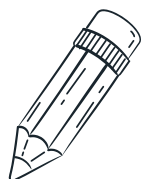
2. Dopuni u označenim poljima. Država je dužna da obezbjedi uslove za obrazovanje svakog djeteta tako što pridonosi da ima:

3. Škole gradi .

Država zapošljava

da bi učili učenike u .

Štampa iz kojih
uče učenici.

KORISTI OD OBRAZOVANJA

Učim u osnovnu školu. Imam 10 godina. Moja se nastavnica brine o meni i o mojim drugarima iz razreda. Zajedno učimo, družimo se, rastemo. Učimo da čitamo, pišemo, razmišljamo i rješavamo probleme sa kojima se suočavamo. Naši udžbenici nam pomažu da lakše savladamo nove stvari koje doznajemo i izučavamo. Mi postajemo bolje ličnosti.

– Koje dobiti dobija učenik u osnovnom obrazovanju?

Obrazovanje će ti omogućiti da postigneš uspjeh i pomoći će ti u razvoju sposobnosti koje će ti biti korisne tokom tvog života.

Matej je završio srednju školu. Ima 18 godina. Želi upisati fakultet. Prijatelji su mu savjetovali da bi s ovom diplomom mogao dobiti posao.

– Koje dobiti učenik ostvaruje završavanjem srednjeg obrazovanja?

Ema je na fakultetu. Vrijedno uči kako bi završila fakultet i želi postati veterinarica. Nakon završenog fakulteta moći će liječiti životinje i steći diplomu koja će joj omogućiti da se zaposli i radi ono za što je naporno učila.

– Koje su dobiti od Eminog školovanja?

**OBRAZOVANJE
JE VRATA PREMA
BUDUĆNOSTI!**

Koje profesije prepoznaješ na slici?

1

2

3

4

5

6

7

**OBRAZOVANJEM
DO BOLJE
BUDUĆNOSTI !**

8

RAZLIKE IZMEĐU OSNOVNOG, SREDNJEG I VISOKOG OBRAZOVANJA

Vesna ima oko 6 godina. Ona je spremna da krene u školu. Njena mama je upisala u **osnovnu** školu. Ona će od septembra biti **učenica** prvog razreda.

- Na koliko godina su Vesnu upisali u osnovnom obrazovanju?

Filip ima 15 godina, a Jana ima 14 godina. Oni su završili osnovnu školu i razmišljaju gdje da nastave svoje obrazovanje. Jana ima želju da postane medicinska sestra i želi da se upiše u **srednju** medicinsku školu, a Filip u gimnaziju. Oni će postati **srednjoškolci**.

- U kakvu školu će se upisati Filip i Jana?

Linda je **studentica** na Medicinskom **fakultetu**. Završavanjem fakulteta ona će steći diploma i raditi kao ljekar.

- Kako se zove fakultet gdje Linda studira?

- Koja je razlika između obrazovanja Vesne, Filipa, Jane i Linde?

- Osnovno obrazovanje počinje na oko **6 godina**.
- Srednje obrazovanje počinje na **14-15 godišnju uzrast**.
- Visoko obrazovanje, počinje sa završavanjem srednjeg obrazovanja, odnosno sa **18-19 godina**.

- **Osnovno devetogodišnje** obrazovanje je obavezno i besplatno i traje devet godina. U osnovnom obrazovanju učenici stiču osnovna znanja koja pomažu da se nastavi obrazovanje.
- U **srednjem obrazovanju** ili se stiče diploma za određenu profesiju s kojom se može raditi ili se stiču znanja koja pomažu da se nastavi u visokom obrazovanju. Srednje obrazovanje je obavezno i besplatno.
- U **visokom obrazovanju** se stiče diploma za određenu profesiju s kojom se može raditi.

RAZMISLI I ODGOVORI!

1. Koje obrazovanje je obavezno? (zaokruži)

a) osnovno

b) srednje

c) visoko

2. Koliko godina traje osnovno obrazovanje?

3. Da li se učenici mogu zaposliti poslije završavanja srednjeg obrazovanja?

4. Šta se dobija poslije završavanja visokog obrazovanja?

5. Pogodi šta sam?

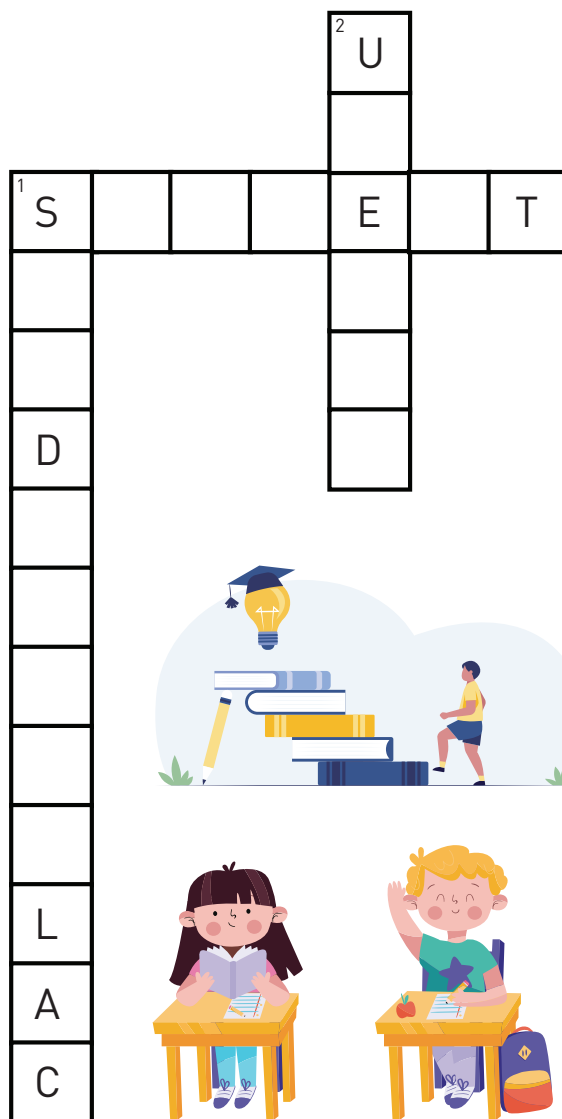
Horizontalno

1. Upisao sam se na fakultetu. Ja sam...

Vertikalno

1. Učim u srednju školu. Ja sam...

2. Imam 9 godina. Ja sam..

OBRAZOVANJE I BUDUĆA PROFESIJA

- Koju profesiju bi izabrao sa ponuđenih slika?
- Kakvo obrazovanje treba da stekneš da bi se bavio tom profesijom?

Izbor profesije je jedna od najvažnijih odluka u životu jedne ličnosti.

Obrazovanje je jedan od faktora koji najviše utiče na napredak ljudi i društva. Osim što daje znanje, obrazovanje obogaćuje kulturu, duh i vrijednosti ljudi.

Znanjem i vještinama koje stičemo na različitim stepenima obrazovanja osposobljavamo se za obavljanje različitih profesija. Najčešće profesiju biramo prema našim interesima i sposobnostima.

**IZA SVAKOG USPJEHA
KRIJE SE ŽELJA,
MNOGO TRUDA I
KONTINUIRANO
UČENJE!**

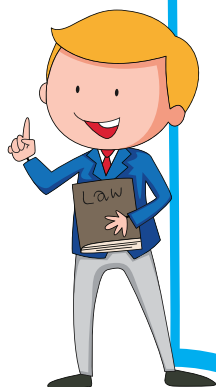

„Da budete uspješni, prva stvar koju treba da uradite je da volite svoj posao.”

KADA PORASTEM ŽELIM DA BUDEM...

ILUSTIRAJ!

POSTAVLJANJE CILJA – POSVJEĆENOST, FOKUSIRANOST

Simeon je stalno dobijao loše rezultate na testu iz matematike. Nije pazio na časove i nije vježbao. Nije znao da rješava zadatke i nije se trudio da ih nauči. Prema savjetima roditelja i nastavnice, Simeon se zasramio i zamislio. On je postavio cilj da se popravi i počeo povjeco da uči i vježba. Iako je imao poteškoće on se trudio, prevazišao ih i postigao cilj. Na sljedećem kontrolnom testu iz matematike osvojio je sve poene.

1. Zašto je Simeon dobijao loše rezultate na testu?
2. Šta je Simeon uradio kako bi prevazišao poteškoće i poboljšao uspjeh?
3. Od koga može potražiti pomoć?

Andrea je mnogo posvjećena učenju i kada se vrati iz škole odmah piše domaće zadatke i uči lekcije. Ona je odlična učenica. Prije dvije nedjelje dobila je nove lego kocke. Sada po ceo dan voli da igra s kockama. Kada se vrati iz škole, Andrea, odmah uzima kocke i zaboravlja na domaće zadatke. Ne pazi na časove, ima mnogo grešaka u domaćim zadacima, a često puta odgovara pogrešno na postavljena pitanja.

1. Zašto Andrea nije više odlična učenica?
2. Šta treba da uradi kako bi ponovo bila odlična učenica?

Mia ima osam godina i trenira košarku u sportskom klubu. Sa njom je i njen idol, njena starija sestra. Mia želi da bude kao njena sestra i trenira naporno i posvjećeno. Kada vježba elemente šuta, njena sestra joj stalno kazuje šta treba da uradi. To Mia defokusira i ne može da da koš. Ona je puno razočarana i misli da je neuspješna.

1. Zašto Mia ne može da da koš?
2. Šta je to što joj odvlači pažnju?

fokusiranost –
posvjećuje ili
usmjerava pažnju
određenom cilju,
koncentriše se.

cilj – nešto
čemu čovjek
teži, što želi
postići.

- Šta odvlači pažnju djeteta koje uči na slici?
- Šta treba uraditi kako bi se fokusirao na učenje?
- Kako će brže završiti domaći zadatak?

Da bi uspjeli u nečemu što nam je važno, potrebno je da uložimo mnogo truda, da budemo posvećeni i istrajni do postizanja željenog cilja. Zato je važno da postavimo cilj koji odgovara našoj uzrastu i sposobnostima. Ako naidemo na poteškoće, trebamo potražiti pomoć.

Postavljanje cilja u učenju pomaže da se postigne uspjeh. Uz posvećenost, fokusiranost i trud stići će se do ostvarivanje cilja.

Odgovori na pitanja u svoju svesku.

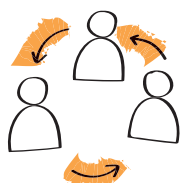
1. Kako se postavlja cilj u učenju?
2. Šta treba da uradiš kako bi postigao cilj?

TRAŽENJE POMOĆI

- Šta je potrebno da uradiš ako želiš da uspiješ u nečemu što ti je važno?
- Ko ti može pomoći?

- Imaš li poteškoće u učenju?
- Jesi li nekada potražio pomoć?

Da bi se postigao uspjeh, potrebno je stalno ulagati trud. Kada nam nešto ne uspijeva, ponekad možemo da se otkažemo, ali ukoliko uložimo dopunski trud, uspjjet ćemo. Kada nam neko pokaže kako treba pravilno postupiti, povećava nam šanse za uspjeh.

U SLUČAJU NEUSPJEHA ILI KADA NEŠTO NE MOŽEMO SAMI DA NAUČIMO, TRAŽIMO POMOĆ OD:

- * NASTAVNIKA/NASTAVNICE;
- * RODITELJA/STARATELJA;
- * BRATA ILI SESTRE;
- * SAUČENIKA.

**SVAKI ČOVJEK,
NEZAVISNO OD
UZRASTI, DOŽIVLJAVA
USPJEH ILI NEUSPJEH.**

- Postoji li neko kome uopšte nije potrebna pomoć?
- Da li ljudi uvijek kazuju kada im je potrebna pomoć?
- Šta treba uraditi kada je nekome potrebna pomoć?
- Šta treba uraditi kada nam je neko pomogao u nečemu?

LAV I MIŠ

Spavao jednom jedan lav, a miš pretrčao preko njega. Lav se probudio i uhvatio ga. Miš je počeo moliti: „Ako me pustiš, i ja ću ti se odužiti“. Lav se nasmijao i pustio ga. Poslije nekog vremena uhvatili lovci lava i vezali za drvo. Miš je čuo kako lav riče, pa je dotrčao, pregrizao užu i rekao mu: „Sjećaš li se kako si se smejao kada sam ti rekao da će doći vrijeme da ti i ja pomognem?“

Kada vidimo da neko ne može da nešto uradi, da postigne, da se odbrani od nečega, potrebno je da mu ponudimo pomoć.

Kada dajemo drugima pomoć, mnogo vjerovatno je da će nam i drugi pomoći kada nam bude trebala pomoć.

Ako ti je neko pomogao u nečemu, treba se zahvaliti tako što ćemo i mi uzvratiti.

Koliko i da je neko snažan, ima situacija kada nešto ne može da uradi bez pomoći nekog drugog.

USPJEH, NEUSPJEH

- Da li si nekada pobjedio na nekom takmičenju ili u nekoj igri? Kako si se osjećao kada si pobjedio?

Nesrin jako voli trčati. Vrlo je brza, 100 metara trči za 20 sekundi. U noćnoj trci 100 metara istrčala je za 18 sekundi i ostvarila svoje najbolje vrijeme. Ali, bilo je i bržih od nje - osvojila je treće mjesto. Iako nije prva, Nesrin je bila jako zadovoljna sobom.

- Zašto je Nesrin bila zadovoljna sa sobom?

Neuspjeh nas ne bi trebao natjerati da odustanemo, već nas motivirati da nastavimo raditi sa postavljanjem cilja, uz posvećenosti i fokusiranost, sve dok ne postignemo uspjeh.

Luka je zaljubljen u šahovsku igru. Zna sva pravila i redovito pobjeđuje svoje suigrače. Prije dva dana otac mu je kupio računalno i odmah je sjeo igrati šah s računalom. Nakon tri neuspjela pokušaja ustao je od računala i počeo plakati govoreći da više nikada neće igrati šah.

- Zašto je Luka odustao od šaha?

- Što treba učiniti da pobijedi računalno?

TRUDOM DO USPJEHA!

ŠTA SAM NAUČIO OD DOŽIVLJENOG USPJEHA ILI NEUSPJEHA

1. Opiši osjećaje koji se javljaju kod tebe kada doživiš uspjeh i kada doživiš neuspjeh.

2. U tabeli zapiši:

a) Osjećaje koji se javljaju kada doživite uspjeh
(pr. radost, ponos);

b) Osjećaje koji se javljaju kada se doživi neuspjeh
(pr. tuga, razočaranost).

a) **USPJEH**

☒ _____

☒ _____

☒ _____

☒ _____

b) **NEUSPJEH**

☒ _____

☒ _____

☒ _____

☒ _____

PONAŠANJE, POSTUPAK, POSLJEDICA

Nekoliko drugara iz ulice igralo je nogomet ispred zgrade. Čika Petre je s prvog kata primijetio da mjesto nije pogodno za igranje nogometa. Nisu se previše obazirali na to. Arijan je u jednom trenutku napucao loptu koja je s prvog kata pogodila prozor čika Petreta i prozor se slomio.

Postoji li namjera u Arijanovom postupku?

Koje su posljedice njegova postupka?

Kako se greška može ispraviti?

MREŽA DISKUSIJE

1. Kako možemo znati da je neko pogrešno pristupio?
2. Kakve mogu biti posljedice napravljenih grešaka u preuzetim aktivnostima?
3. Koja je razlika između namjernih i nenamjernih grešaka?
4. Zašto je važno da se izvinemo kada napravimo neku grešku?
5. Zašto je važno da se oprostimo nekome ko je uradio grešku prema nama?

U zavisnosti od posljedica nekog **postupka** možemo zaključiti je li neko pogriješio ili nije.

Posljedice učinjenih grešaka mogu biti mnogo različite:

- od fizičkih povreda do ljutnje;
- prekid prijateljstva;
- nanošenje određene materijalne štete koju treba nadoknaditi.

Ponekad se dogodi da nekoga uvrijedimo iako to nismo imali namjeru.

Kada je učinjena greška, **izvinjenje** je neophodna prva mjera da se popravi šteta.

NAMJERNA I NENAMJERNA GREŠKA

Vuk rješava zadatak na tabli. Kad završi, odlazi na svoje mjesto. Primijetio je Martina kako ga gleda u oči, a istovremeno je primijetio kako Martin pruža lijevu nogu. Vuk ne stigne reagirati – spotiče se o Martinovu nogu i pada. Svi se smiju. Vuk ustaje i vikne Martinu: „Što si me sapleo?“ Martin, gledajući učiteljicu, kaže: „Nisam te sapleo. Sapleo si se sam na klupu“.

1. Kakva je bila Martinova namjera njegovim postupkom?
2. Koje su posljedice njegovog postupka?
3. Kako može da se popravi greška?

Marko je ranije napustio školu. Na prošlom času nastavnik je obavijestio učenike da će im trebati glina za sutrašnji čas. Sutradan na času likovnog vaspitanja svi učenici su započeli svoje aktivnosti sa glinom, osim Marka. Marko je bio iznenađen, ali istovremeno i posramljen, jer se nije potrudio da pita da li mu treba nešto za današnji čas.

1. Koju je grešku Marko napravio?
2. Koje su posljedice njegovog postupka?
3. Kako se greška može ispraviti?

Mateo želi da izađe i kupi nešto za jelo. On trči ka vratima i, kada izlazi, Asuman, koja mu je okrenuta leđima i ne vidi ga, zatvara mu ih u ispred nosa i on se udara u vrata. „Asumaaaaann, pazi kada zatvaraš vrata“, on podvikne. Asuman mu prilazi i kaže: „Izvini, nisam te uopšte primijetila. Zaista mi je žao što si se udario u vrata.“

1. Koji je razlog što se Mateo povrijedio?
2. Kakvu grešku je Asuman uradila?

PRIZNAVANJE GREŠAKA

- Svako ko je uradio grešku i ne priznaje da je uradio (negiranje) ili se pravi da ne zna za posljedicu (ignorira), pravi dopunsku grešku, koju može da izbjegne ukoliko prizna grešku i izvini se za urađeno.

- Svaka napravljena greška u ponašanju sa negativnim posljedicama za druge treba je priznati i ne ponavljati.

- Ljudi čine greške u svom ponašanju koje su ponekad **namjerne**, a ponekad **nenamjerne**. Greške se mogu uraditi od: **neznanja** – bez znanja da će imati negativnih posljedica ili **nepažnje** – bez pažnje na posljedice. Treba više paziti da se ne prave greške koje će imati negativne posljedice za druge.

negira – ne priznaje nešto rečeno ili urađeno.

ignorira – svjesno ne obraća pažnju na nekoga ili na nešto.

PRAVILA ZA GRUPNO RJEŠAVANJE PROBLEMA

- Zašto je važno da svi zajednički učestvujemo u rješavanju problema?

Problem: Zašto otpatci u učionici završavaju oko kante za otpatke, umjesto u nju?

Tehnikom „**Semafor**” izjasnite se da li su tvrdnje tačne ili netačne:

- Prijedloge o mogućem rješenju treba dati nastavnik;
- Svi trebaju pažljivo saslušati svaki prijedlog;
- Niti jedan prijedlog ne smije optuživati nekoga;
- Nastavnik treba zapisati samo dobre prijedloge na tablu;
- Treba izabrati onaj prijedlog koji vodi ka rješenju problema;
- Svi učenici trebaju učestvovati u sprovođenju rješenja;
- Svi učenici se trebaju saglasiti sa rješenjem.

Obrazložite vaše odgovore zašto je tvrdnja tačna ili zašto je tvrdnja netačna.

Mreža diskusije.

Pravila zajedničkog rješavanja problema.

1. Svi učenici učestvuju u traženju rješenja.
2. Svi prijedlozi se zapisuju na tablu i ni jedan prijedlog se ne kritikuje.
3. Od ponuđenih prijedloga izvlači se rješenje s kojim se svi slažu.

PROCES DONOŠENJA GRUPNE ODLUKE

Problem: Gdje želite da idemo na jednodnevni izlet?

Riješite problemsku situaciju Tehnikom - „**Bura ideja**”. Poštujući pravila i faze u donošenju grupne odluke.

grupna odluka – odluka donešena većinom glasova.

FAZE

1

Svi učenici predlažu ideje koje nastavnik zapisuje na tablu.

2

Nastavnik navodi **kriterijume za vrednovanje ideja** (ravna površina za igranje, da ima vode, toalet, da bude mjesto bezbjedno...).

3

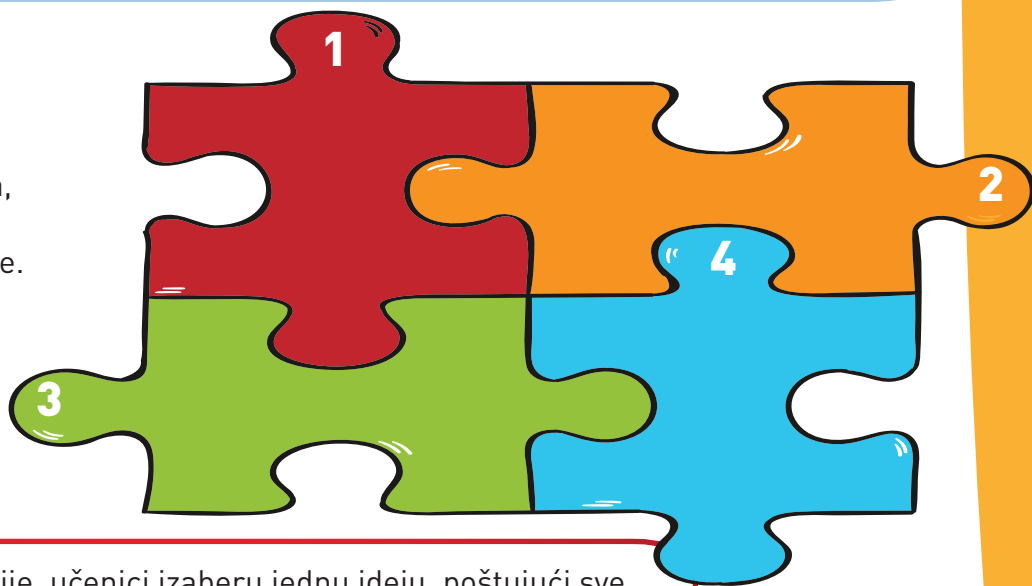
Čitaju se navedene ideje jedna po jedna i **izdvajaju** se one koje zadovoljavaju kriterijume.

4

Izabere se jedna ili više ideja koje zadovoljavaju kriterijume i zajednički, individualnim izjašnjavanjem odlučuje se koja će se ideja prihvatiti kao konačna odluka. Ukoliko se odluka ne može donijeti konsenzusom, donosi se glasanjem.

Zadatak:

- Riješite u slagalici problemsku situaciju i napišite faze odlučivanja, poštujući pravila za donošenje grupne odluke.

Poslije završetka diskusije, učenici izaberu jednu ideju, poštujući sve faze odlučivanja. Individualnim izjašnjavanjem učenika formira se grupna odluka.

PRAVILA ZA DONOŠENJE GRUPNE ODLUKE

U našem razredu se bira predsjednik. Dva su kandidata. Jedan je Bujar, koji važi da je najpopularniji i najzabavniji u razredu. Druga je kandidatkinja Eva, učenica za koju se smatra da bi bila bolja predsjednica, zato što se više bori za razred. Ona je odlična učenica, dobra drugarica i svima nesebično pomaže. Učenici iz razreda ne žele da se zamjere ni s jednim ni s drugom, znajući da je izbor obema veoma važan.

Kako će izabrati predsjednika? Grupna odluka ili konsenzus?

konsenzus – zajedničko postizanje saglasnosti sa diskusijom.

Kada donosimo odluku, treba dobro da razmislimo i da budemo dovoljno informisani. Prije nego odlučimo nešto, treba kazati svoje mišljenje i da čujemo mišljenje drugih. Ova odluka se može donijeti većinom glasova ili sa konsenzusom.

Kada grupa treba donijeti odluku o nečemu, mnogo je važno da se **poštuju pravila**, zato što ona omogućuju da se svako osjeća kao dio grupe i da odluku osjeća kao svoju.

Kada odlučujemo u grupi, mnogo nam pomaže kada znamo šta je cilj grupe.

1. Šta ste uradili?
2. Kako ste odlučili šta da uradite?
3. Da li je svako učestvovao u donošenju grupne odluke?
4. Da li vam je bilo teško ili lako da odlučite šta da uradite? Zašto?

PROVJERI SVOJE ZNANJE

1. Gdje djeca stižu svoje obrazovanje?

.....

2. Kakvo je naše osnovno obrazovanje? (zaokruži)

a) neobavezno i besplatno

b) obavezno i besplatno

c) obavezno i plaća se

č) neobavezno i plaća se

3. Ko obrazuje učenike u školi?

.....

4. Nakon kojeg obrazovanja stičeš diploma?

.....

5. Nabroj stepene obrazovanja.

a)

b)

c)

6. Zaokruži na koju uzrast se djeca upisuju u osnovnu školu.

a) 9 godina

b) 8 godina

c) oko 6 godina

7. Ko ti može pomoći u slučaju neuspjeha?

8. Kada pravimo greške, neophodna je mjera za popravljivanje štete:

a) svađa

b) opraštanje

c) izvinjenje

č) priznavanje

9. Kakve mogu biti greške koje prave ljudi?

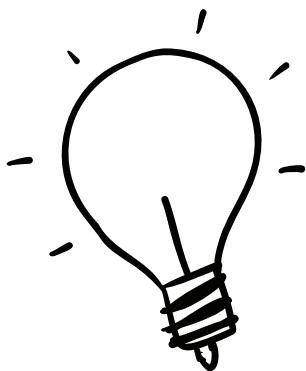
a)

c)

b)

č)

10. Kada odlučujemo kao grupa o nečemu, šta nam najviše pomaže?

TEMA 2.

BRINEM SE O SEBI I O MOJEM OKRUŽENJU

OPASNOSTI U OKRUŽENJU I OPASNI PREDMETI U DOMU

- Koji su potencijalno opasni predmeti u domu i u okruženju?
- Koje su opasne pojave u domu i u okruženju?
- Kako da se od njih zaštitimo?

Mreža diskusije.

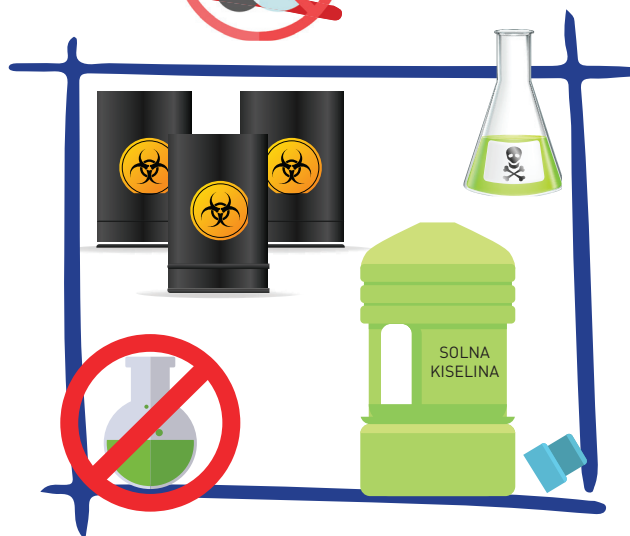
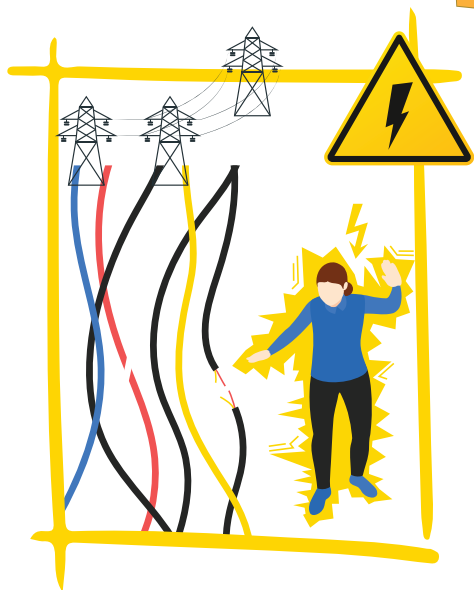
rizik -
moguća
opasnost od
nečega.

RIZIK

BEZBJEDNOST

ZAŠTITA

**OPASNI
PREDMETI**

OPASNI PREDMETI U DOMU

- Koji predmeti mogu predstavljati opasnost u domu?
- Imenuj i napiši ih u praznim poljima.

Ljudi za svoje potrebe
u domu koriste
najrazličitije aparate i
predmete.

Oni pomažu da se
brže i lakše završavaju
svakodnevne domaće
aktivnosti.

Većina se aparata
u domaćinstvu
napaja električnom
energijom.

- Šta se desilo Maksimu, kada je stavio metalne makaze u šteker?

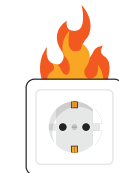
Razgledaj ilustracije i objasni koje će biti posljedice.

Mreža diskusije.

strujni udar -

kada čovjek postane dio strujnog kruga i kroz njega prođe električna struja.

Kako se zaštititi u slučaju požara?

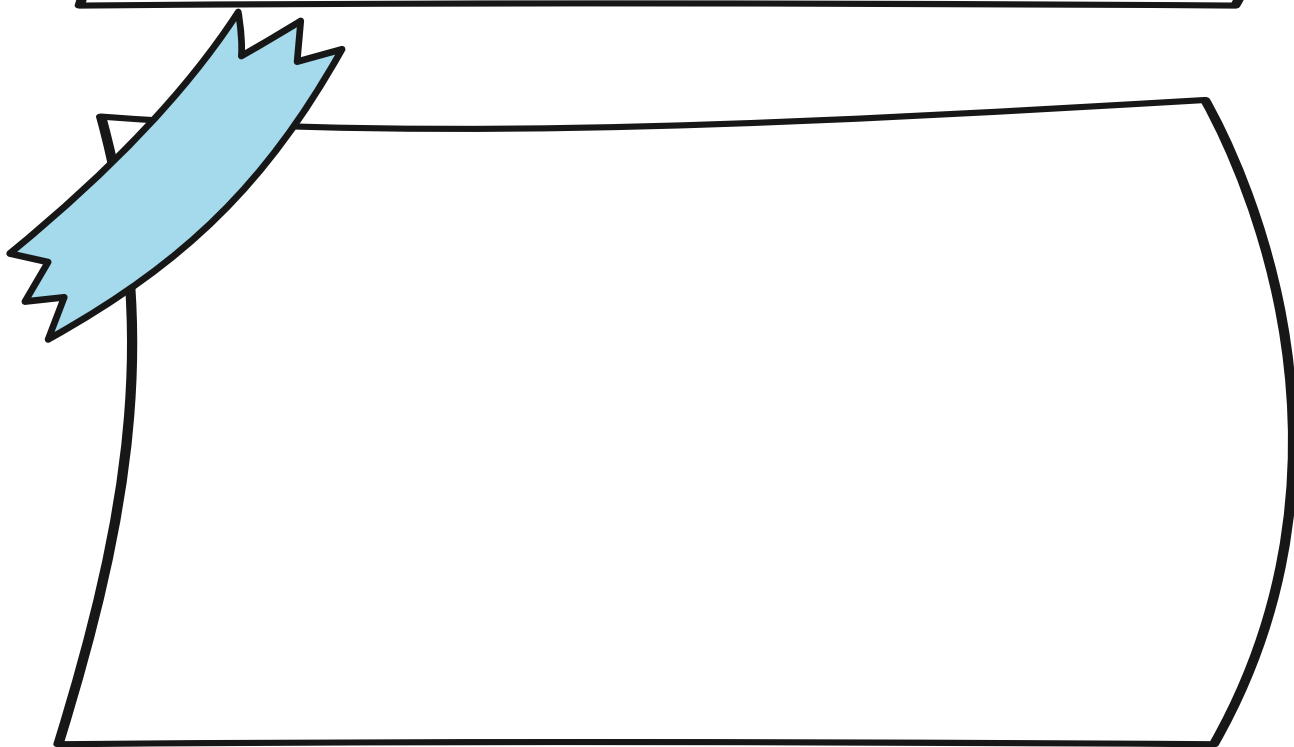
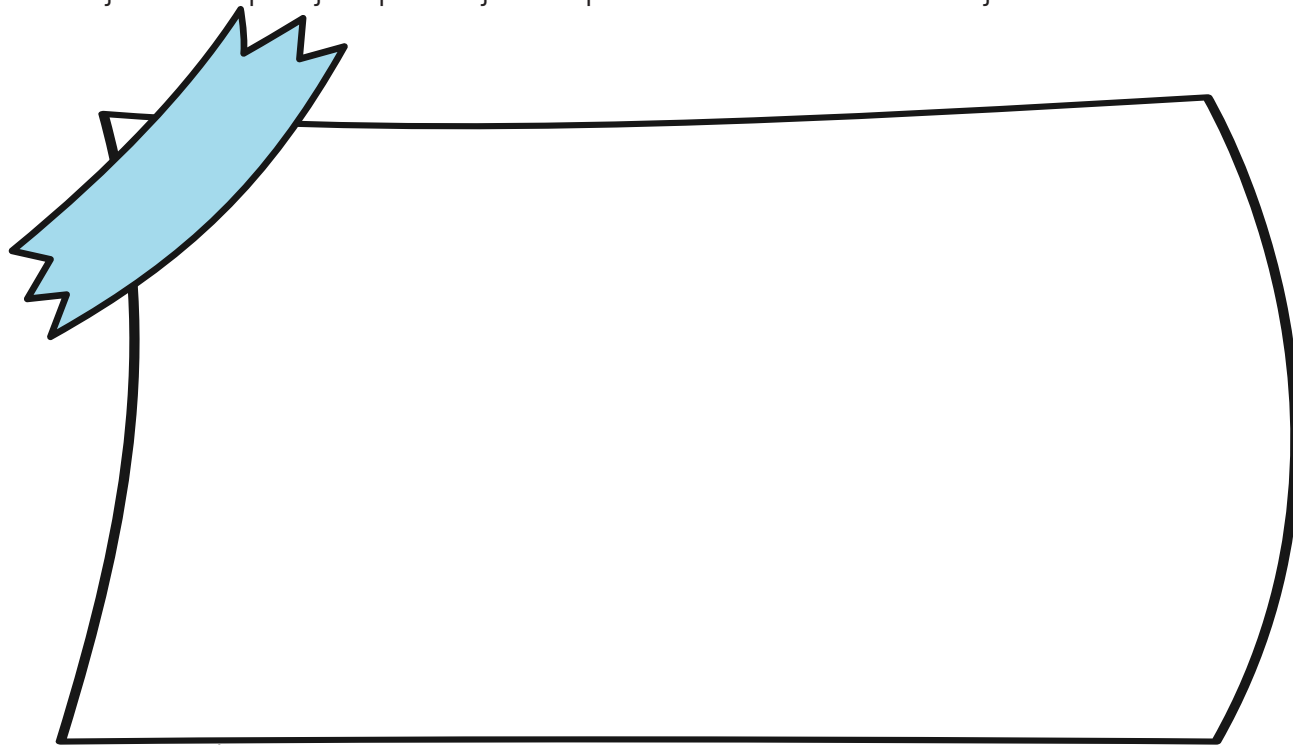
- Ukoliko primetiš požar, odmah pozovi nekog odraslog (roditelje, susjede ili nekog prolaznika pored tvog doma).
- Pozovi vatrogasnu na telefonskom broju 193 ili 112. Ne zaboravljaj da kažeš adresu gdje živiš.
- Odmah se udalji od požara što je moguće brže i dalje.

1. Ne dodiruj prekinute kable, slomljene štekere, neispravne električne aparate, jer se tako može izazvati strujni udar.
2. Nepažljivim korištenjem vatre, ili igranje zapaljivim materijama, može se izazvati požar. Ljudska nepažnja je najčešći razlog za ovu opasnost.
3. Udar groma može izazvati požar. Električna energija groma je mnogo velika i opasna za čovjeka. Zato, za vrijeme grmljavina ne trebamo biti na otvorenom prostoru.
4. Ne gasi požar vodom, ako je izazvan električnim aparatom, jer može doći do strujnog udara.

U domu se koriste različiti aparati. Aparati u domaćinstvu rade na električnu energiju. Aparati u domu se trebaju pravilno koristiti. Kada izlaziš iz doma, trebaju biti isključeni: svjetlo, televizor, kompjuter, šporet...

Nacrtaj nekoliko primjera potencijalnih opasnosti u domu i u okruženju.

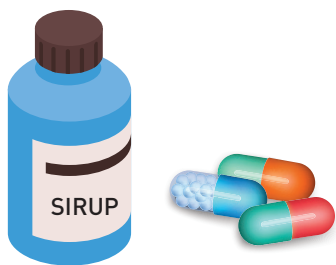
RIZIK I ZAŠTITA OD POTENCIJALNIH OPASNOSTI

Djeca igraju u školskom dvorištu i našli su korištene špriceve. Odmah su obavijestili nastavnicu koja je posavjetovala da ih ne dodiruju rukama i da se udalje s tog mjesta.

Zašto im je nastavnica dala takav savjet?

Mali Emelin bratić je našao lijekove njegove nane i misleći da su bonbon htio ih je pojesti. Emel ga je primjetila i odmah reagovala. Ona je učila svog bratića da djeca ne smiju sami dirati tablete.

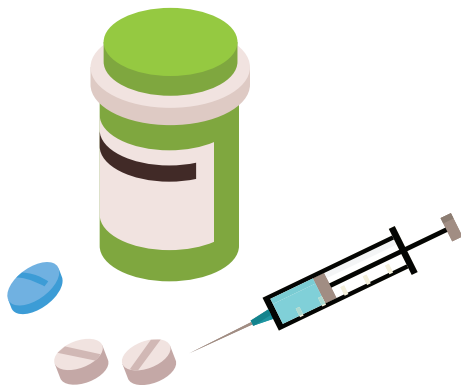
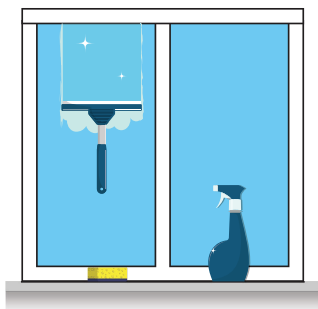
Opasni predmeti su: sredstva za čišćenje, za pranje suđa, za pranje, jer sadrže hemikalije koje mogu biti mnogo opasne ukoliko dođu u dodir sa očima ili se udišu.

Tablete, kapsule, sirupi i druga lijekovanja ne smiju se upotrebljavati niti za igranje, niti se uzimati bez prisustva odraslog, zato što može doći do trovanja. Nikako se ne trebaju dodirivati pronađena lijekovanja i špricevi na ulici ili u dvorištu.

Prihvatanje savjeta odraslih omogućuje izbjegavanje raznih opasnosti i sprečavanje posljedica.

- Koje od navedenih predmeta i sredstava predstavlja opasnost za djecu?
Napiši u praznim poljima.

OPASNE BILJKE I ŽIVOTINJE

Besina nana je napravila pitu sa koprivama. Besa se bojala da proba jer je znala da su koprive opasne biljke. Nana joj objasnila da su opasne kada se beru golim rukama i peckaju i zato se beru rukavicama. Čovjek ima koristi od njih i pripremljene koprive su mnogo zdrava hrana.

- Šta je Besa naučila?

Kaja je zalijevala cvijeće u vrtu. Kada je pružila ruku, os je ujeo. Kaja je počela da plače. Njena majka je rekla da pazi kada zalijeva cvijeće jer ima insekata koji su opasni.

- Šta je Kaja naučila?

Neke vrste kaktusa imaju bodlje koje su mnogo opasne i ukoliko se ubodemo, teško se otklone. U parkovima, dvorištima su biljke koje su opasne na različite načine. Ne jedu se bobice, sjemenke, neke vrste gljiva ili plodovi za koje ne znamo tačno šta su, zato što mogu biti otrovne.

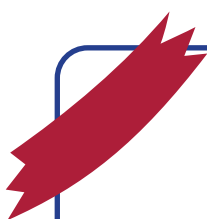
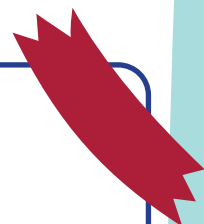
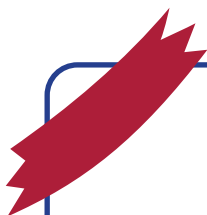
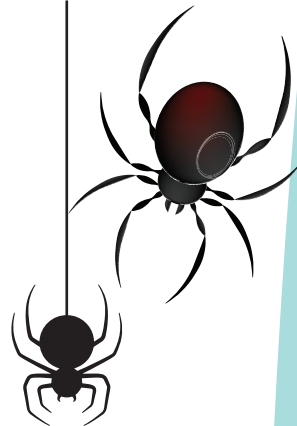

Ima dosta insekata i životinja koji su opasni: osemi, pčele, stršljeni, ulični psi, mačke i slično.

Najbolje i najbezbednije je da se ne dodiruju i da se ne uznemiravaju. Beskućne životinje su mogući prenositelji raznih zaraza. Često nisu navikli na ljude i mogu biti agresivni u samoodbrani.

- Koje druge biljke i životinje mogu biti opasni?

Nacrtaj nekoliko primjera biljki i životinja koje su potencijalno opasne.

NEPOZNATA LICA

- Da li zaključavaš vrata kada ostaneš sam kući? Zašto?
- Zašto ne treba razgovarati sa nepoznatim osobama?
- Šta primjećujete na slici?

Mreža diskusije.

U određenim situacijama, djeca se mogu naći u različitim opasnostima. kao što su na primjer otmica i zloupotreba.

Najvažnije je da učenici znaju pravila za odgovorno ponašanje u takvim situacijama:

- kada ste sami kući, ne otvarajte vrata nepoznatim licima;
- ne udaljavaj se sa nepoznatim osobama;
- ne ulazi u auto sa nepoznatim osobama;
- ne razgovarajte sa nepoznatim odraslim osobama;
- ne primajte ništa od nepoznatih osoba.

Ukoliko nepoznata odrasla osoba uporno pokušava da vam se približi, plaši vas i slično, odmah obavijestite vašeg roditelja ili nastavnika.

- Napiši na koji način se izbjegavaju opasne situacije sa nepoznatim licima.

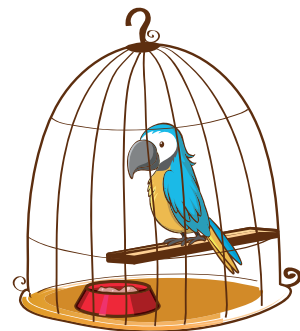
BRIGA O DOMAĆIM MILJENICIMA I BILJKAMA, PRIMJERENO I NEPRIMJERENO PONAŠANJE PREMA BILJKAMA I ŽIVOTINJAMA

Šta mislite, šta je potrebno psu?

Pored osnovnih potreba: hrana, voda, kućica, njemu je potrebna redovna šetnja, dovoljno prostora, pažnje, igra, briga o higijeni, vakciniranje...

Šta je potrebno maci?

Maci, osim hrane, vode i topao dom, treba i redovna briga o njenoj higijeni, vakciniranje, pažnja i igra.

Šta je potrebno ribici? Da li je akvarijum samo obični sud sa vodom? Šta mislite, kako je ribicama kada se lupa na staklu akvarijuma?

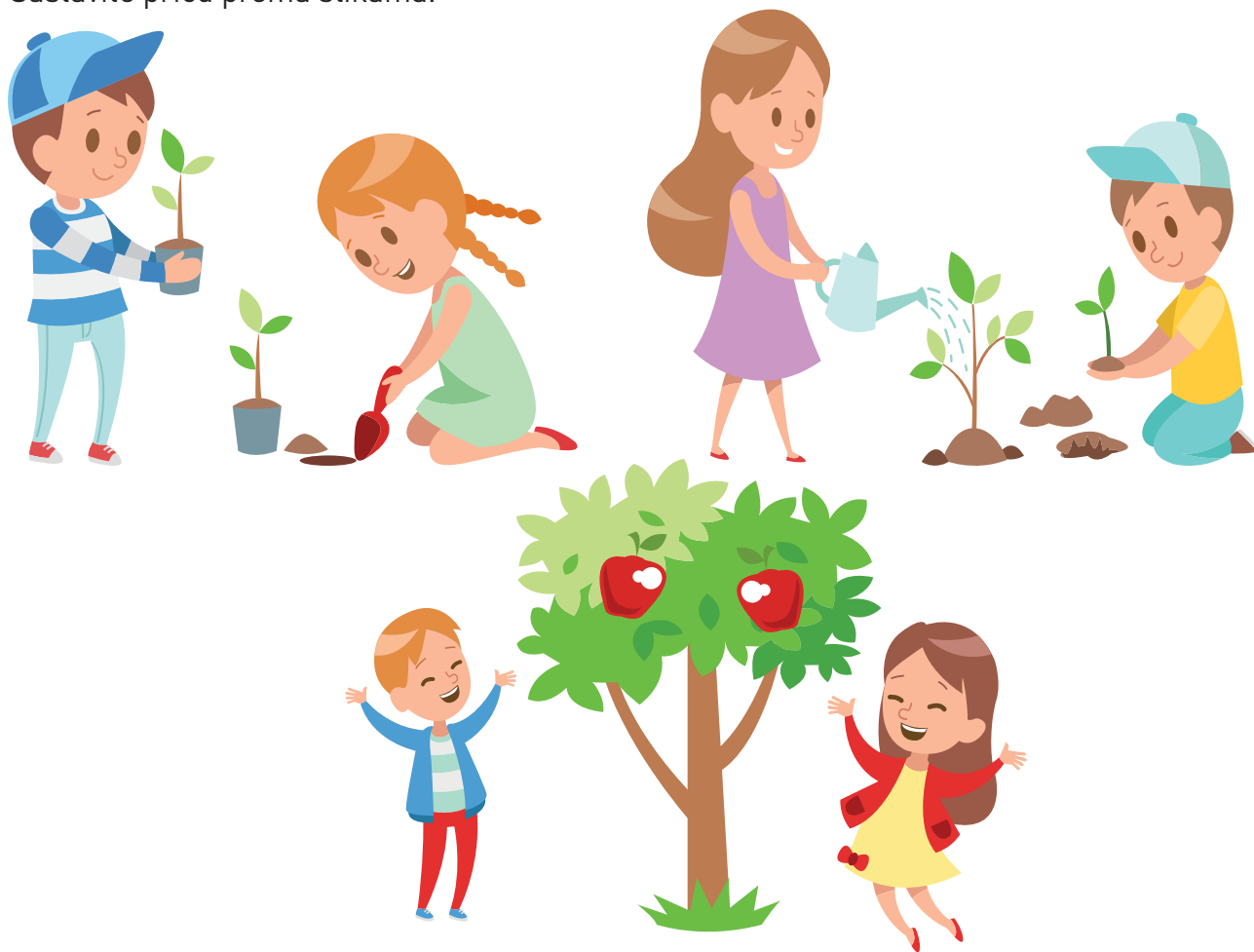
Ribicama treba briga, svakodnevno hranjenje, stalno zatopljanje, filtriranje, pročišćivanje vode, pumpa za vazduh, povremeno mijenjanje dijela za vodu, povremeno čišćenje cijelog akvarijuma. Ne lupa se na staklu od akvarijuma i ne stavljaju se ruke unutra u vodu, jer to uznemirava ribe.

Šta je potrebno jednom papagaju da bi mu bilo lijepo? Da li mu trebaju igračke ukoliko se čuva u kafezu?

Pored hrane i vode, treba mu i dovoljno širok prostor, igračke, pažnja, nega i briga.

BRIGA O BILJKAMA

- Sastavite priču prema slikama.

- Trebamo li kidati listove sa biljaka?
- Da lomimo grane? Zašto?

Svakoj biljci je potrebno redovno zalivanje, prihranjivanje, povremeno presađivanje, sunce, voda, zaštita od štetočina.

PRIMJERENO PONAŠANJE PREMA BILJKAMA I ŽIVOTINJAMA

- Mogu li ljubimci da preživu bez naše brige?

Nina je za rođendan dobila papagaja. Ona mu redovno daje hranu i vodu i uči ga da govori.

Bojana ima mače, a Flora psa. One ih redovno hrane, šetaju i mnogo vole da igraju s njima. Oni su njihovi najverniji drugari.

„Pokaži ljubav i brigu i za mene“
Crtežom pokaži kako se trebaju ljudi ponašati prema beskućnim životinjama.

Biljke treba redovno zalivati vodom i ostavljati na odgovarajuće mjesto gdje ima dovoljno svjetlosti i toplote.

Prema biljkama i životinjama se treba ponašati s ljubavlju i brigom.

NEPRIMJERENO PONAŠANJE PREMA BILJKAMA I ŽIVOTINJAMA

Razgovaraj o datim primjerima i iskaži svoje mišljenje!

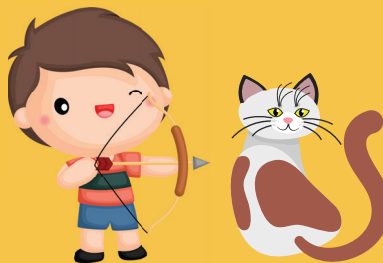
Ena i njene drugarice se igraju u parku. One ne pazu gdje se kreću i pretrčavaju preko cvjetnih leja. Kako bi zgazile, tako su nježna stabljike raznobojnih cvjetova odmah ostajale sruvane sa zemljom.

- Da li su cvjetne leje mjesto za igru?
- Kako su se djevojčice ponašale prema biljkama u parku?

Malik je našao svoj cilj gađanja.

- Šta misliš o tome?

Blerta je jurila i udarala leptire.

- Da li opravdavaš Blertin postupak?

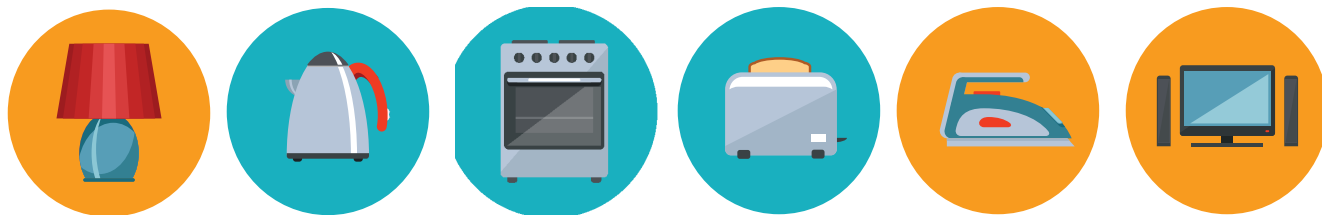

1. Stavi potrebni znak za primjereno ili neprimjereno ponašanje.

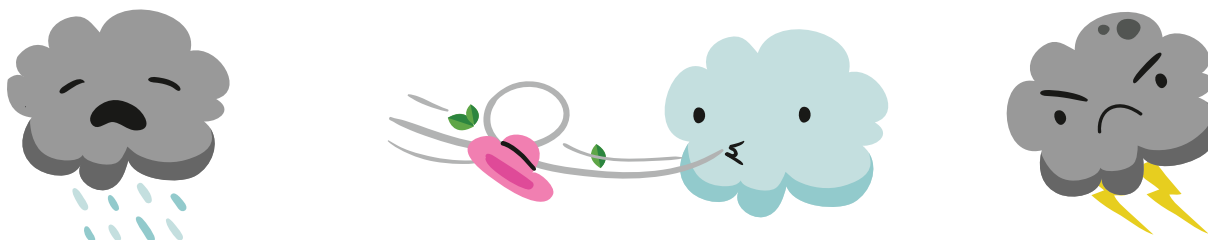
☐☐☐☐

PROVJERI SVOJE ZNANJE

1. Koji su **opasni predmeti** u tvom domu?

2. Koji su **opasne pojave** u tvom okruženju?

3. Zaokruži potencijalno **opasne biljke i životinje!**

VRSTE SAOBRAĆAJA

- S kojim prevoznim sredstvom si putovao?
- S kojim prevoznim sredstvom ti je putovanje bilo najinteresantnije?

U zavisnosti od toga gdje se kreću prevozna sredstva, razlikujemo različite vrste saobraćaja: **kopneni, vodeni i vazdušni.**

Kopneni saobraćaj je saobraćaj koji se odvija na kopno. On može da bude **putnički i željeznički**. U putničkom saobraćaju prevozna sredstva su: **auta, kamioni, autobusi, kombiji, bicikli, trotineti i drugo**. U željezničkom saobraćaju, prevozna sredstva su **vozovi i tramvaji**.

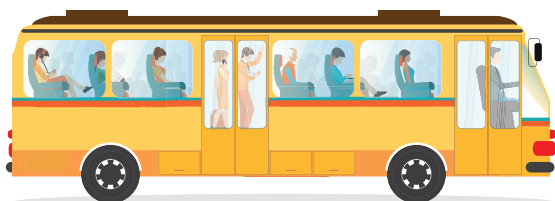
Vazdušni saobraćaj se odvija u **vazduhu**.

Prevozna sredstva su **avioni i helikopteri**.

Vodeni saobraćaj se odvija po **vodi**.

Prevozna sredstva su **brodovi, gliseri i čamci**.

Razmisli i odgovori:

- Kakav može biti kopneni saobraćaj?
- Koja prevozna sredstva su u tvojoj okolini?
- Nabroj prevozna sredstva koja se kreću po kopnu, po vodi i u vazduhu.

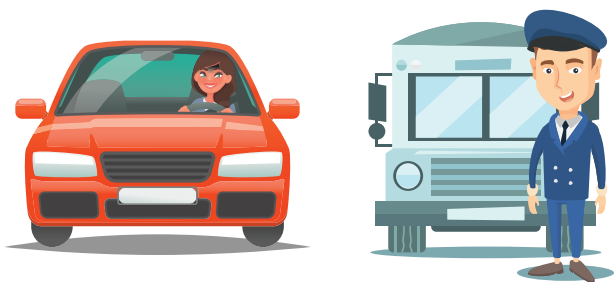
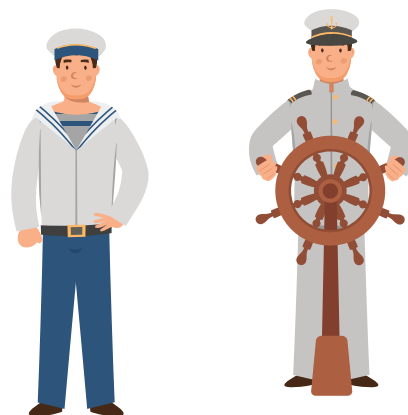
- Ko upravlja različitim saobraćajnim sredstvima?

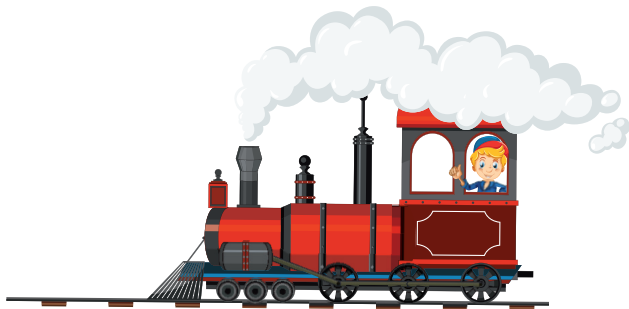
Avionom upravlja **pilot**, a njemu pomažu stjuardi i stjuardese.

Brodom upravlja **kapetan** broda, a njemu pomažu mornari.

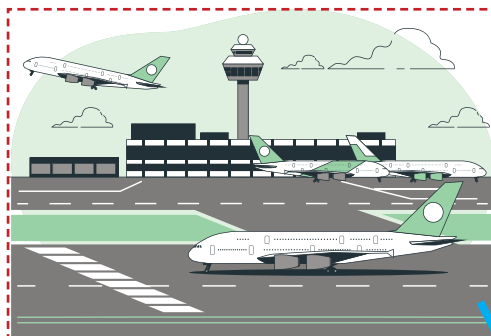
Ljudi koji upravljaju **putničkim vozilima** su **vozači**. **Vozom** upravlja **mašinovozač**.

- Opiši uniformu pilota i kapetana broda.

- Poveži prevozno sredstvo i čovjeka koji upravlja sa odgovarajućom slikom. Plavom bojom – vazdušni, crvenom – vodeni, zelenom bojom – putni i žutom bojom – željeznički saobraćaj.

AVION

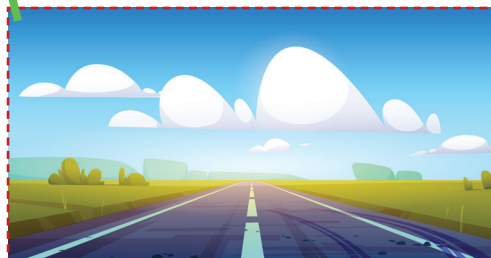
PILOT

VOZAČ

AUTO

ČAMAC

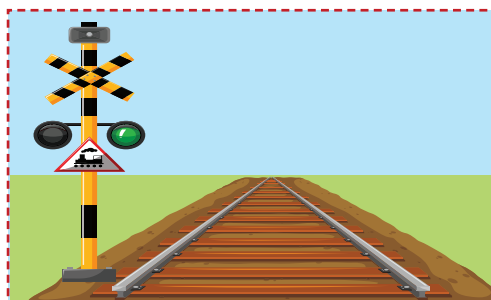

HELIKOPTER

**KAPETAN
BRODA**

BROD

VOZ

MAŠINOVOZAČ

PRAVILA ZA BEZBJEDNO PONAŠANJE PUTNIKA I POSLJEDICE OD NEPOŠTOVANJA PRAVILA

- Koja pravila znaš o bezbjednom ponašanju putnika u saobraćaju?

Kako se učesnici u saobraćaju trebaju pravilno i bezbjedno ponašati u svaku situaciju?
Bezbjedno ponašanje podrazumijeva:

★ Poštovanje saobraćajnih pravila i propisa.

★ Poštovanje pravila za bezbjedno ponašanje putnika u javnom prevozu.

★ Pravilno ponašanje kao saputnik u putničkom vozilu.

★ Dok avion poleće ili sleće ne smije se ustati sa sjedišta.

★ Dok se putuje vozom ili autom, ne smije vaditi glavu van prozora.

★ Dok se vozi čamcem ne smije se ustati sa sjedišta.

★ Djeca manja od 12 godina ne smiju se voziti na prednje sjedište. Oni trebaju sjediti na specijalno sjedište namijenjeno za djecu.

★ Ulaskom u auto odmah se veže sigurnosni pojas.

- Koje posljedice mogu nastati nepoštovanjem saobraćajnih pravila?

Svaki učesnik u saobraćaju mora poštovati saobraćajna pravila i propise kako bi se obezbijedila bezbjednost svih učesnika u saobraćaju.

Saobraćajne nesreće su najčešće posljedica nepoštovanje saobraćajnih pravila i propisa, kao i nepoštovanje postavljene saobraćajne signalizacije.

Poštovanje pravila predstavlja zaštitu samog čovjeka i njegove bezbjednosti u saobraćaju.

- Razmisli i odgovori:
Šta se može desiti ukoliko se ne poštuju saobraćajna pravila?

.....

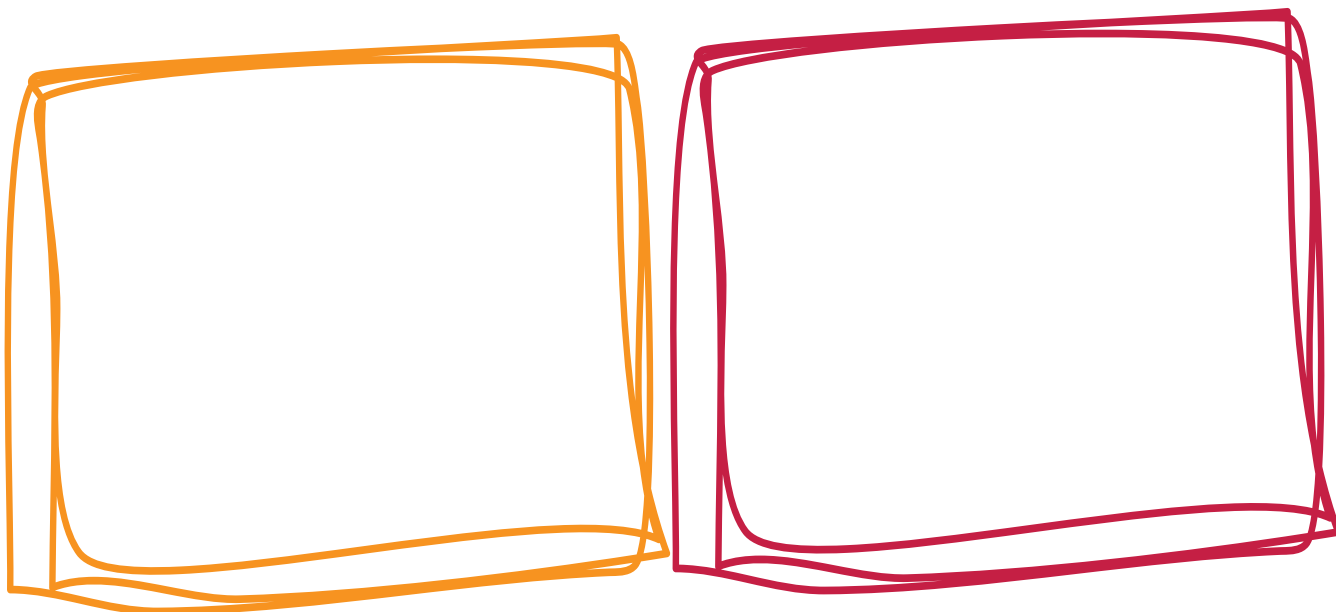
.....

.....

**Poštuj
pravila,
poštuj život!**

Nacrтай безбједно и небезбједно понашање у саобраћају.

BEZBJEDAN SAM! POŠTUJEM SAOBRAĆAJNA PRAVILA I PROPISE!

**Razgledaj sliku i uoči šta nije
dozvoljeno.**

PROVJERI SVOJE ZNANJE

1. Napiši vrste saobraćaja.

**VRSTE
SAOBRAĆAJA**

2. Kakav može biti kopneni saobraćaj?

3. Nabroj nekoliko prevoznih sredstava koja se kreću po kopnu.

4. Ako hoćeš da putuješ preko vode koje prevozno sredstvo ćeš upotrijebiti?

5. Vazdušni saobraćaj se odvija u:

6. Saobraćajna prevozna sredstva u vazduhu su:

7. Kako se zove čovjek koji upravlja sa avionom?

8. Saobraćajne nesreće su najčešće posljedica:

- a) poštovanju saobraćajnih pravila i propisa;
- b) poštovanje saobraćajne signalizacije;
- c) nepoštovanje saobraćajnih pravila i propisa.

9. Koje su posljedice nepoštovanja pravila u saobraćaju?

TEMA 3.

VOLIM MOJU DRŽAVU

**UPOZNAJ OTADŽBINU
DA JE
ZAVOLIŠ VIŠE**

PRIRODNA JEZERA U MOJOJ ZEMLJI

- Gdje idete na letovanje u našu domovinu?

Republika Sjeverna Makedonija je zemlja sa mnogo kulturna i prirodna bogatstva. Ona je bogata sa planinama, rijekama, jezerima, poljim, šumama...

Ohridsko Jezero je najveće, najdublje i najznačajnije prirodno jezero u Republici Sjevernoj Makedoniji. Veći dio jezera pripada našoj zemlji, a preostali dio pripada Republici Albaniji. U njemu se sreću biljne i životinjske vrste. U Ohridskom jezeru žive više vrsta riba, među kojima je daleko poznata ohridska pastrmka.

Prespansko Jezero se nalazi u jugozapadnom dijelu naše zemlje i drugo je po veličini. Odvojeno je od Ohridskog Jezera planinom Galičica. Prespansko jezero dijele tri države: Republika Sjeverna Makedonija, Republika Albanija i Republika Grčka. Najveći dio pripada našoj zemlji. Ono se odlikuje bistrom vodom, prostranim i pješčanim plažama. Od riba najpoznatiji je prespanski krap. U sred voda Prespanskog Jezera nalazi se Veliki Grad, poznat kao Ostrvo zmija.

Dojransko Jezero je najmanje jezero u našoj zemlji i nalazi se u njenom jugoistočnom dijelu. Dojransko jezero osim po turizmu poznato je i po tradicionalnom lovu riba (u ogradama od trske, t. z. mandre) uz pomoć ptica - kormorana.

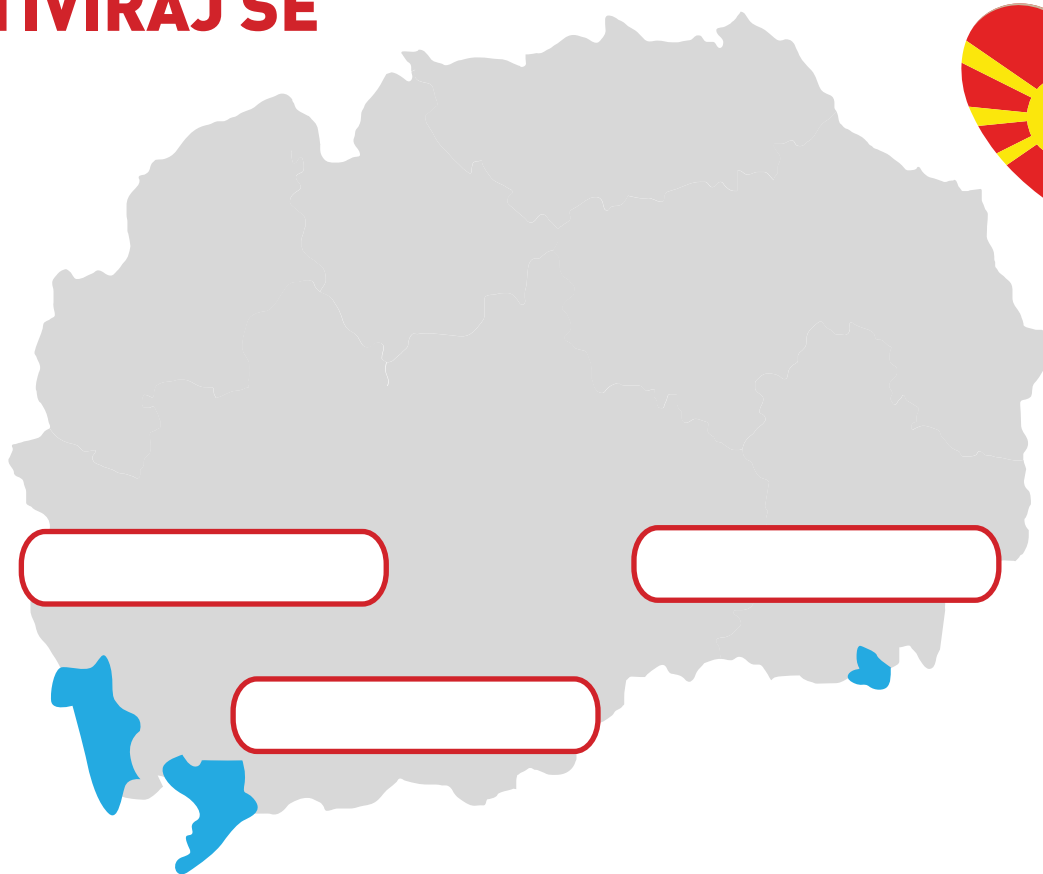
U Republici Sjevernoj Makedoniji ima tri prirodna jezera:

- **Ohridsko,**
- **Prespansko i**
- **Dojransko Jezero.**

Koliko više poznaješ svoju domovinu, toliko ćeš je više voljeti i čuvati!

AKTIVIRAJ SE

- Imenuj tri prirodna jezera u našoj državi.
- Pronađi ih na nijemoj karti.
- Zapiši njihova imena na praznim mjestima u nijemoj karti.

PLANINE U MOJOJ ZEMLJI

Razgledaj kartu Republike Sjeverne Makedonije.

- Koje boje primjećuješ?
- Šta označavaju te boje?
- Koje boje ima najviše? Prema tome, šta možeš da zaključiš?

Planina Korab se nalazi u zapadnom dijelu naše države na granici sa Republikom Albanijom. Veliki Korab je najviši vrh planine Korab, a ujedno i najviši vrh Republike Sjeverne Makedonije.

Šar Planina se nalazi u sjeverozapadnom dijelu naše otadžbine. Najljepši i najviši vrh Šar Planine, piramidalnim oblikom, poznat po imenu Titov Vrh, je drugi po visini u Republici Sjevernoj Makedoniji.

Planina Baba se nalazi u jugozapadnom dijelu naše otadžbine. Pelister je najviši vrh Planine Baba. On je treći, najviši, planinski vrh u Republici Sjevernoj Makedoniji.

Smeđa boja je najzastupljenija na geografskoj karti Republike Sjeverne Makedonije. Njom su označene planine. To nam kazuje da je naša zemlja uglavnom planinska.

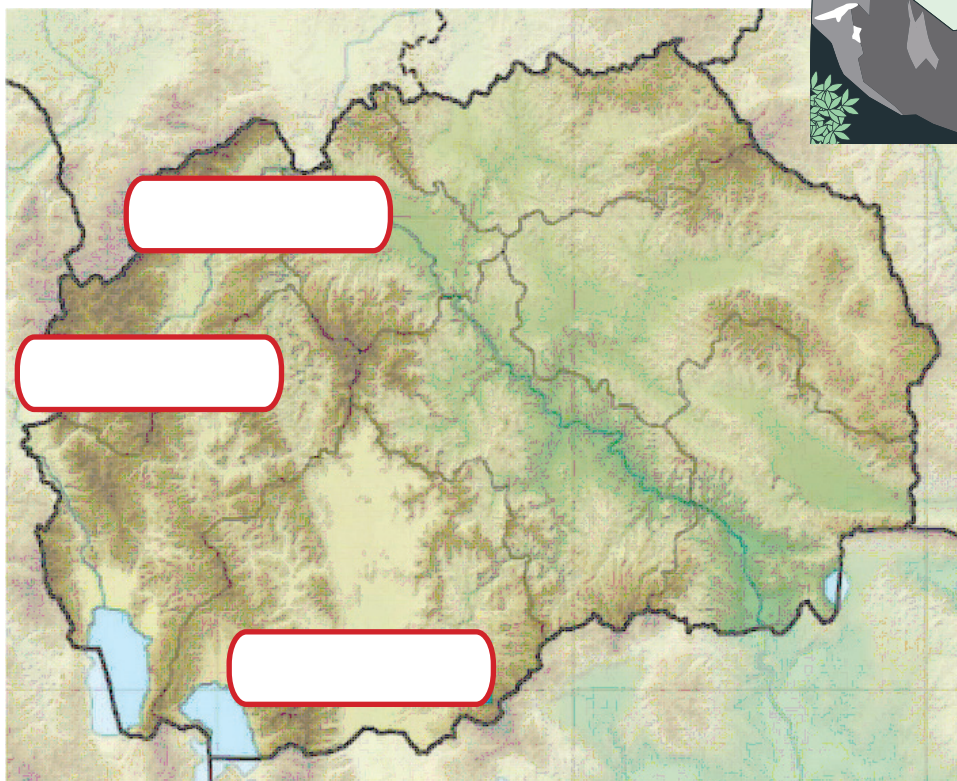
- Koja planina se nalazi u blizini tvog mjesta življenja?

- Nabroj još nekoliko planina koje si posjetio ili si čuo o njima!

**Republika Sjeverna Makedonija
je uglavnom planinska zemlja.**

AKTIVIRAJ SE

- Nabroj tri najviše planine i planinske vrhove u našoj državi.
- Pokaži ih na geografskoj karti.
- Zapiši njihova imena u praznim poljima na nijemoj karti.

TOKOM RIJEKE VARDAR

- Da li ste čuli o imenu Vardar?
- Po čemu vam je poznat?

VARDAR je najduža rijeka u našoj zemlji. Izvire u blizini grada **Gostivara**, kod sela **Vrutok**, a uliva se u **Egejsko More**.

Svojim tokom prolazi kroz više gradova Republike Sjeverne Makedonije.
Teče kroz grad **Gostivar**, zatim prolazi kroz grad **Skoplje**.

Teče kroz grad **Veles**, a u blizini Gevgelije napušta našu zemlju i **uliva se u Egejsko More**.

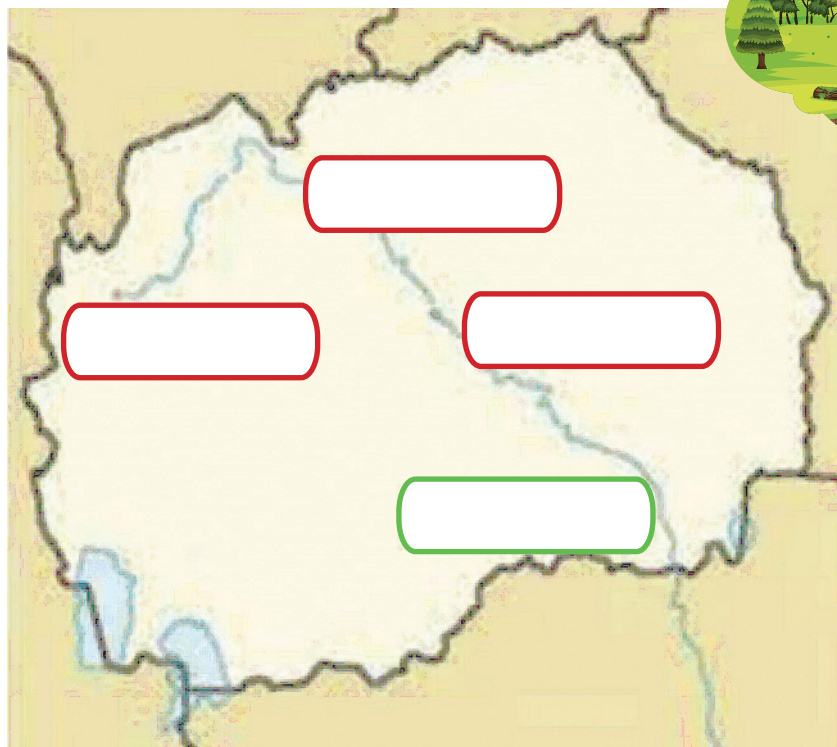
Zagonetka

Niče u gori,
put sama pravi,
čim more sretne,
u njemu se davi.

R...A

AKTIVIRAJ SE

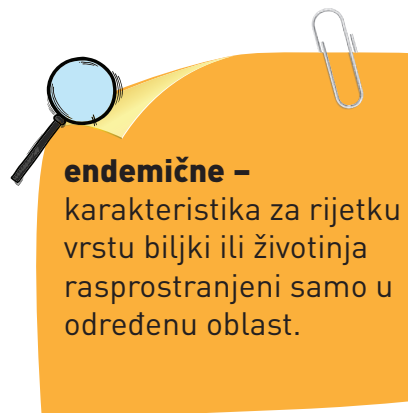
- Opiši tok rijeke Vardar preko izvora i gradova kroz koje prolazi. Pokaži na geografskoj karti.
- Na nijemoj karti naše države napiši gradove kroz koje prolazi rijeka Vardar.
- U blizini kojeg grada rijeke Vardar napušta našu zemlju?

NACIONALNI PARKOVI NAŠE ZEMLJE

- Da li ste posjetili neki nacionalni park?
- Ukoliko ste posjetili, nabrojte nekoliko stvari koje su vam ostavile utisak?

U Republici Sjevernoj Makedoniji postoje četiri nacionalna parka.

Nacionalni park je zaštićeni prirodni predeo jedne zemlje.

Nacionalni parkovi su bogati prirodnim ljepotama i rijetkim (endemičnim) vrstama biljki i životinja koji su značajni za prirodu.

Nacionalni parkovi su značajna prirodna bogatstva za našu zemlju.

Njih posjećuju mnogobrojni turisti, kao i naučnici, umjetnici, planinari i drugi posjetioči. Oni ih posjećuju radi odmora i rekreacije, radi izuzetnih prirodnih ljepota, pejzažnih predela i kulturnih vrijednosti, kao i za proučavanje rijetkog biljnog i životinjskog svijeta.

Pelister

U jugozapadnom dijelu Republike Sjeverne Makedonije možemo posjetiti nacionalni park Pelister. Ovaj prekrasni park je rasprostranjen sjevernim dijelom planine Baba. U nacionalnom parku Pelister sreću se rijetke životinjske i biljne vrste.

Najpoznatiji među njima su **molika** i **ris**. Molika je **bor sa pet iglica**. U ovom nacionalnom parku uspjevaju i mnogo ljekovite, šumske biljke.

Mavrovo

Nacionalni park Mavrovo je najveći nacionalni park u našoj državi. U njemu žive: **mečka, ris, divokoza** i dr. U sastavu nacionalnog parka je i Mavrovsko vještačko jezero. U granicama parka sreću se veliki broj interesantnih riječnih dolina, klisura, vodopada, pećina i dr.

Galičica

Nacionalni park Galičica, obuhvata dijelove istoimene planine i krajbrežje Ohridskog i Prespanskog Jezera. Posebno je privlačna mogućnost, da posjetitelji mogu istvremeno posmatrati oba najveća jezera u zemlji – Ohridsko i Prespansko. Za nacionalni park je proglašen radi posebnih prirodnih ljepota i izuzetno bogate prirode sa rijetkim biljkama i životinjskim vrstama.

Šar Planina

Nacionalni park Šar Planina se nalazi u sjeverozapadnom dijelu Republike Sjeverne Makedonije. Bogat je šumama, pašnjacima, jezerima, vodotokovima, visokim planinama, šumskim biljkama i dr. Karakterizira se velikim brojem sunčanih dana tokom cijele godine i izobilnim snijegom od novembra do maja. U parku se nalazi i skijački centar Popova Šapka, koji raspolaže sa 3 žičare, nekoliko malih i srednjih ski-liftova i duge ski-staze. Ova planina je poznata i po skijačkoj manifestaciji „Šarplaninski kup“, koja je najstarija na Balkanu.

TURISTIČKE DESTINACIJE U REPUBLICI SJEVERNOJ MAKEDONIJI

- Koje turističke destinacije bi preporučili vašim gostima iz inostranstva?

BEROVSKO JEZERO

Berovsko Jezero se nalazi u istočnom dijelu Republike Sjeverne Makedonije. Ono je smješteno pod Maleševskim Planinama, u blizini grada Berova. Branom kojom je pregrađena dolina Ratevske Rijeke, stvoreno je vještačko Berovsko Jezero. Zbog visoke nadmorske visine, Berovsko Jezero i njegovu okolinu karakteriziraju svježa ljeta i hladne zime. Ovakva klima pravi ovaj kraj odlično mjesto za odmor, posebno u letnjem periodu godine. U Berovskom kraju i Maleševiji se spremaju mnogo tradicionalnih lijekova od prirodnih sastojaka za razne bolesti kao borov sirup ili med, koji se koristi za bolesti dišnih organa. Bregovi jezera izobiluju bujnom borovom i bukovom šumom i raznobojnim cvijećem, šumskim plodovima i raznim čajevima.

OHRID

U podnožju planine Galičica, u čijem srcu se plavi Ohridsko Jezero, je grad Ohrid. Jedinstvena ohridska arhitektura i ohridska čaršija, u kojoj i danas žive stari zanati, su samo jedan mali dio onog što vas ostavlja bez daha na prvoj, ali i na svaku sljedeću posjetu grada. Šta ne treba da propustite kada posjetite Ohrid: da probate ohridsku pastrmku, da kupite ohridski biser, da se vozite barkom po jezeru, da posjetite i doživite ljepote Sv. Nauma, Sv. Jovana Kanea, Plaošnika, sela Trpejca. Tradicionalno se na Ohridskom Jezeru održava međunarodni plivački maraton „Ohridski maraton“.

Republika Sjeverna Makedonija je atraktivna destinacija za veliki broj domaćih i stranih turista.

PRIRODNE LJEPOTE U REPUBLICI SJEVERNOJ MAKEDONIJI

- Po kojim prirodnim ljepotama je poznata naša otadžbina?

Naša zemlja je daleko poznata po svojim prirodnim ljepotama i rijetkostima i zbog toga je posjećivana od turista iz tako reći cijelog svijeta. U mnogim dijelovima Republike Sjeverne Makedonije priroda nije štedjela svoju darežljivost, iscrtala je jedinstvene i unikatne pejzaže, podigla grandiozne planine, oblikovala duboke i čiste rijeke i jezera, dala život mnogobrojnim vodopadima, pećinama, izvorima, poljima, dolinama, klisurama...

SMOLARSKI VODOPAD

Ovo je jedinstveni postojani i najviši vodopad u našoj otadžbini. Smolarski vodopad je sakriven između stoljetnih bukovih drveća na sjevernim padinama planine Bjelasice. Da bi stigli tamo adekvatno građenom stazom, drvenih stepenica i drvene ograde koja počinje od sela Smolari i vodi do samog vodopada. Smolarski vodopad je prekrasno mjesto za ekskurziju u letnjem period. Ako se mislite gdje da prošetate za vikend, to je pravi izbor, najviše radi toga što je prava mogućnost da doživite divnu ljepotu oko vas.

GALIČNIK

Galičnik je smješten na padinama planine Bistra. Selo Galičnik je prava turistička atrakcija radi njegovog mjestopoložaja, radi autentične arhitekture kamenih kuća, prirodnih ljepota, bogatih pašnjaka i prekrasnih pejzaža. Kada posjetite ovo mjesto, dozvolite sebi zadovoljstvo da prođete niz Galičnik turu s konjem, da probate galički sir i kačkavalj, da prisustvujete tradicionalnoj Galičkoj svadbi, koja je dio našeg kulturnog nasljeđa.

PROJEKTNI ZADATAK

LJEPOTE REPUBLIKE SJEVERNE MAKEDONIJI

- Podijelite se u grupama.
- Svaka grupa da izabere jednu turističku destinaciju, koju će istraživati.
- Kraćim tekstom, ilustracijama ili fotografijama predstavite ljepote naše zemlje.

Izradite **POSTER** sa
ljepotama naše zemlje.

Napravite **FLAJER** kojim bi
predstavili najatraktivnije
turističke destinacije.

- **Prezentirajte svoje
aktivnosti i izložite svoje
radove pred saučenicima i
roditeljima.**

JEZICI NASTAVE U OSNOVNOM OBRAZOVANJU

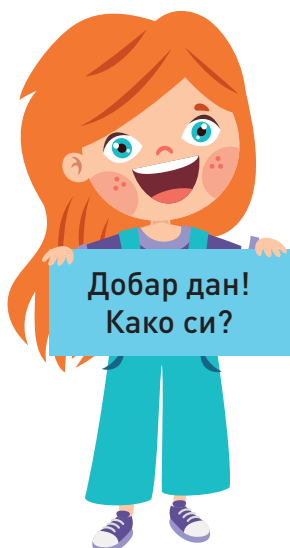
- Da li imate drugara iz okoline, koji govori drugim jezikom, različitim od vašeg?

U MOJOJ DRŽAVI SE UČE RAZLIČITI JEZICI:

1. MAKEDONSKI JEZIK
2. ALBANSKI JEZIK
3. TURSKI JEZIK
4. SRPSKI JEZIK
5. BOSANSKI JEZIK

U Republici Sjevernoj Makedoniji nastava u osnovnom obrazovanju se izvodi na različite jezike: makedonski jezik, albanski jezik, turski jezik, srpski jezik i bosanski jezik. U njoj se poštuju različitosti, kulturne tradicije i običaji.

- Predstavi se s nekim od nastavnih jezika naše zemlje.

**Mi živimo u Republici Sjevernoj
Makedoniji.**

KAKO MOGU DOPRINIJETI MOJOJ ZEMLJI

- Kako mogu doprinijeti razvoju moje zemlje?
- Na koji način ću to postići?

Zadatak:

1. Izradite poster na hameru, na kojem ćete nacrtati stablo sa granama listopadnog drвета, u zimu, bez lišća.

Napravite lišće (prema datom primjeru na ilustraciji) od papira zelene boje.

Razmislite u grupi i napišite na svakom listu šta bi mogli da napravite kako bi poboljšali život u zajednici prema zahtjevima:

A) Sticanje obrazovanja – sticanje profesije obrazovanjem.

B) Čuvanje prirode: zaštita prirode i štednja resursa.

C) Poštovanje različitih – onih koji govore drugim jezikom, koji imaju drugačije mišljenje ili ne mogu uraditi nešto što mogu drugi.

Č) Pomaganje onih kojima je potrebna pomoć.

2. Prezentiranje ideja i prikačivanje lišća na drvetu.

3. Izlaganje postera u holu škole, sa prekrasnim šarenim drvetom, stvoreno udruženim naporima razreda i sa porukama za druge učenike iz škole.

STICANJE OBRAZOVANJA PRIDONOSI RAZVOJU ZEMLJE

- Razmislite kako obrazovanje pridonosi razvoju zemlje.

Želje triju saučenika, pretočene u priče...

★ Ja ću postati poznati i uspješni lekar i svojim poslom promovirat ću moju zemlju.

★ Ja ću biti slavni naučnik. Moja otkrića će pomoći svim ljudima svijeta.

★ Ja ću postati poznata sportistkinja. O meni će pisati svi sportski portali i napraviti ću slavu moju zemlju.

- Šta trebaju učenici uraditi kako bi ostvarili svoje „priče? “

1. Koja je tvoja priča?

.....

.....

2. Šta treba da uradiš kako bi ostvario tvoju želju iz „priče“ i pridonjeti razvoju zemlje?

.....

.....

ČUVARI PRIRODE

Učenici će biti „**Detektivi**“ i imat će zadatak da prošetaju kroz školsko dvorište. Uz pomoć „**zelenih naočara**“ pronaći će sve vrste otpadaka.

Detektivi se dijele na četiri grupe:

Grupa „**Limenesa**“ imaju zadatak da pakuje sve limenke.

Grupa „**Plastesa**“ imaju zadatak da pakuje plastični otpad.

Grupa „**Papiresa**“ imaju zadatak da pakuje sve papire.

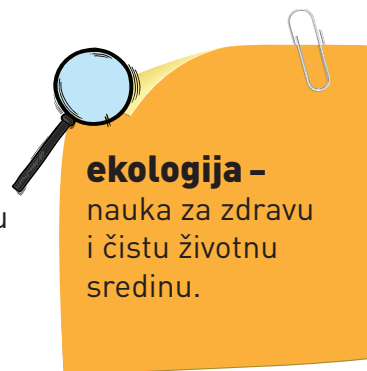
Grupa „**Štediša**“ resursa imaju zadatak da provjere sve česme i mjesta sa svjetiljkama u školi.

Podjelom na grupe, svaka grupa počinje sa svojom aktivnošću.

Dva učenika nisu prihvatila aktivnost, sjeli su na klupu i gledali u svoje telefone. Milena i Mario su to primjetili i počeli da ih savjetuju kako bi se uključili akciji za dobro svih.

- Svi trebamo biti ekologisti – čuvari prirode – rekla je Milena.

Dva učenika su se zasramili i priključili akciji. Poslije uspješno završene akcije svi su bili zadovoljni i sretni jer su dali doprinos za čistu i zdravu životnu sredinu.

IZVEŠTAJ „DETEKTIVA SA ZELENIH NAOČARIMA“

Grupa „**Limenesa**“ je pokupila _____ limenki.

Grupa „**Plastesa**“ je pokupila _____ plastičnog otpada.

Grupa „**Papiresa**“ je pokupila _____ papire.

Grupa „**Štediša**“ je našla _____ nezatvorenih česmi

i _____ uključenih svjetiljki

- Prema izveštajima Detektiva ko je najveći zagađivač njihove okoline?

- Šta oni trebaju preduzeti za dalje?
- Napišite poruke i postavite ih po školi.

- Smjesti otpad na pravo mjesto (povezivanjem).

POŠTUJEM RAZLIČITOSTI I POMAŽEM ONIMA KOJIMA JE TREBA POMOĆ

Na času Likovnog obrazovanja Jovani je potrebna voda za slikanje.

- Kako bi joj ti pomogao?

Odgovor:

.....

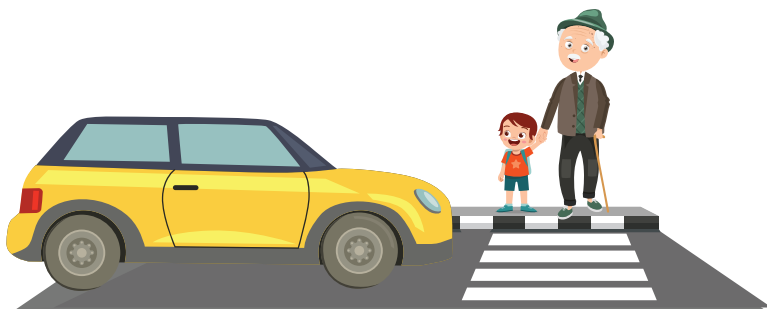
.....

.....

Vraćajući se iz škole, Ilir je primjetio djeda koji je u svojim rukama držao bastun i sporo se kretao. On je htio da pređe ulicu, ali auta nisu zastajala. Ilir je video da je djedi potrebna pomoć.

- Šta bi ti uradio da si na njegovom mjestu?

Odgovor:

.....

.....

.....

Ponekad izbjegavamo da budemo prijatelji s nekim jer je drugačiji od nas. Kada se bolje upoznamo, različitosti bolje prihvatamo. Trebali bismo imati jednak odnos sa svima, bez obzira koliko smo jedni drugima slični ili različiti. Poštujući različitost drugih, poštujemo i sebe, jer smo i za druge drugačiji.

Djeca mogu pomoći na različite načine. Pri tome, oni koji dobiju pomoć osjećaju da je nekome stalo do njih i da nisu prepušteni sami sebi.

HAJDE DA PUTUJEMO

- Na koje načine možete putovati s jednog na drugo mjesto?

**DOKUMENAT ZA
IDENTIFIKACIJU**

**GRANICA
GRANIČNI PRELAZ
CARINIK
POLICAJAC**

**IZBOR
DESTINACIJE**

PIZA

BARCELONA

LONDON

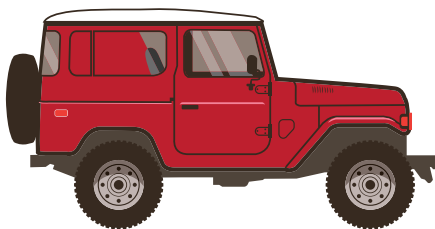
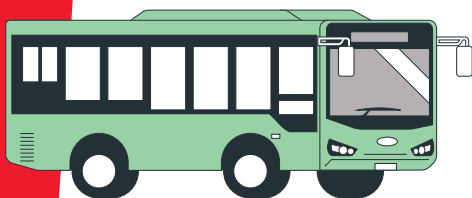
Iz naše se zemlje može putovati u drugim državama svijeta na sljedeće načine:

- a) kopnom – autobusom, vozom, autom
- b) vazduhom – avionom.

Kada prelazimo granicu moramo proći pasošku i carinsku kontrolu. Za to su zaduženi granični policajac i carinar.

Pasoš je dokumenat koji služi za identifikaciju lica koje putuje u inostranstvu. Bez pasoša se ne može proći granični prelaz.

IZBOR PREVOZNOG SREDSTVA

POVEZIVANJE INTERNETOM

- Za šta služi internet?
- Na koji način se možete družiti, razgovarati, učiti, igrati igre ako je svako od vas u svom domu?

Živimo u vrijeme kada se naše medijsko okruženje brzo mijenja. Tehnološki napredak u ovo digitalno vrijeme olakšava život ljudi i ušteduje im vrijeme. Internet nudi mnogo mogućnosti za **informiranje, komuniciranje, učenje i zabavu**. Ali, internetom se mogu prenijeti i mnogo informacija koje mogu biti neistinite, štetne i opasne za korisnike. Uređaji koji omogućavaju korištenje interneta: **telefon, tablet i kompjuter**.

Na sljedećem času iz Društva imat ćemo virtuelnu posjetu Nacionalnog parka Galičica. Uz pomoć internet mreže posjetit ćemo Nacionalni park i vidjet ćemo njegove prirodne ljepote bez našeg fizičkog prisustva tamo. Za to su nam potrebni smart table, internet i kompjuter.

<https://youtu.be/MXGfiwEdJxk>

- Kakve mogućnosti nudi internet?
- Popuni prazne kvadratiće ponuđenim slovima i doznat ćeš odgovor.

K	O			N	I			C		J	A
I	N			R	M				NJ	E	
			U			NJ	E				
			Z	A		A	V				

M A I U K
R A I F O
E Č
A B

- Koje uređaje koristiš da se povezuješ sa ljudima drugih zemalja preko interneta?

.....

.....

.....

- Šta ti je potrebno da pređeš granicu naše zemlje?

.....

.....

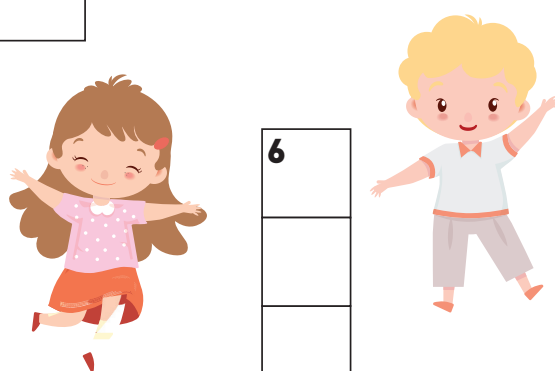
- Nabroj načine kojima možeš putovati u drugim državama.

.....

.....

IGRAM I UČIM

KRIŽALJKA

HORIZONTALNO

4. Naše najveće jezero
7. Nacionalni park između Ohridskog i Prespanskog Jezera
9. Bor sa pet iglica

VERTIKALNO

1. Ime izvora rijeke Vardar
2. Nauka za čistu i zdravu životnu sredinu
3. Mjesto gdje se izlazi iz države
5. Naša najduža rijeka
6. Dokument za identifikaciju na graničnom prelazu
8. Planina u Republici Sjevernoj Makedoniji

PROVJERI SVOJE ZNANJE

1. Nabroj tri prirodna jezera u našoj državi.

.....

2. Koje je najveće jezero?

.....

3. Koje su najviše planine u Republici Sjevernoj Makedoniji?

.....

4. Na koju planinu se nalazi najviši vrh?

a) Baba

b) Šar Planina

c) Korab

5. Nabroj nacionalne parkove u našoj zemlji.

.....

6. Gdje izvire rijeka Vardar?

7. Rijeka Vardar prolazi kroz gradove:

.....

8. Dopuni rečenicu.

U mojoj državi se uči na različite jezike: makedonski jezik, albanski jezik,

..... ,

i

9. Kako se zove dokumenat s kojim možeš preći granicu?

PRILOZI

Prilog 1 Zagonetke sa ispuštenim frazama!

Da bi otkrili poruku, trebaju se popuniti prazni kvadratići sa datim slovima.

O B R A Z V N J

E

R O Z O

K

V I E

SVAO

DJTE

IMA

PRA

N

O

ZOVA

Prilog 2 Zagonetka sa ispuštenim frazama!

Odgovaranjem na pitanja i popunjavanje praznih kvadratića otkrit ćeš ključne pojmove.

1.			R	A			V	A			
2.	N				T					C	I
3.	U				N	I					
4.	U				N						
5.	D				A	V					

1. Svako dijete ima pravo na...
2. Ko obrazuje učenike u školu?
3. Ja sam _____ u III razredu.
4. Knjige iz kojih učim zovu se...
5. Ko je zadužen za organiziranje obrazovnog sistema?

Prilog 3

Pronađi sakrivene riječi. Možeš se kretati u sve smjerove.

p p u s p j e h l ž e s g l e i
s r e d n j o š k o l a c v k b r
r š o ć ž a g b k p s ž ć đ s g
e v v f l b s o a o z n a n j e g
d a a a e ž e t d v l t o t đ j
n i r k d s j n a r e a n v m v
j e p u e a i m i v g z v c n a
a n r l e š j j j c n a n u n a
j č o t o d i e a r i i t o j i
k l e c e m š š l i i d c s j k
s j e t e t a ć n ć c c e i m u
č r s f i n u č e n i k č j j đ
z c e n ž v b d r ž a v a n r č
t f e ć š k v z e u t n n d b z
h s u j v ć t ć g n n f c r u ž
g l m č n n f s v a t ž d ž d l

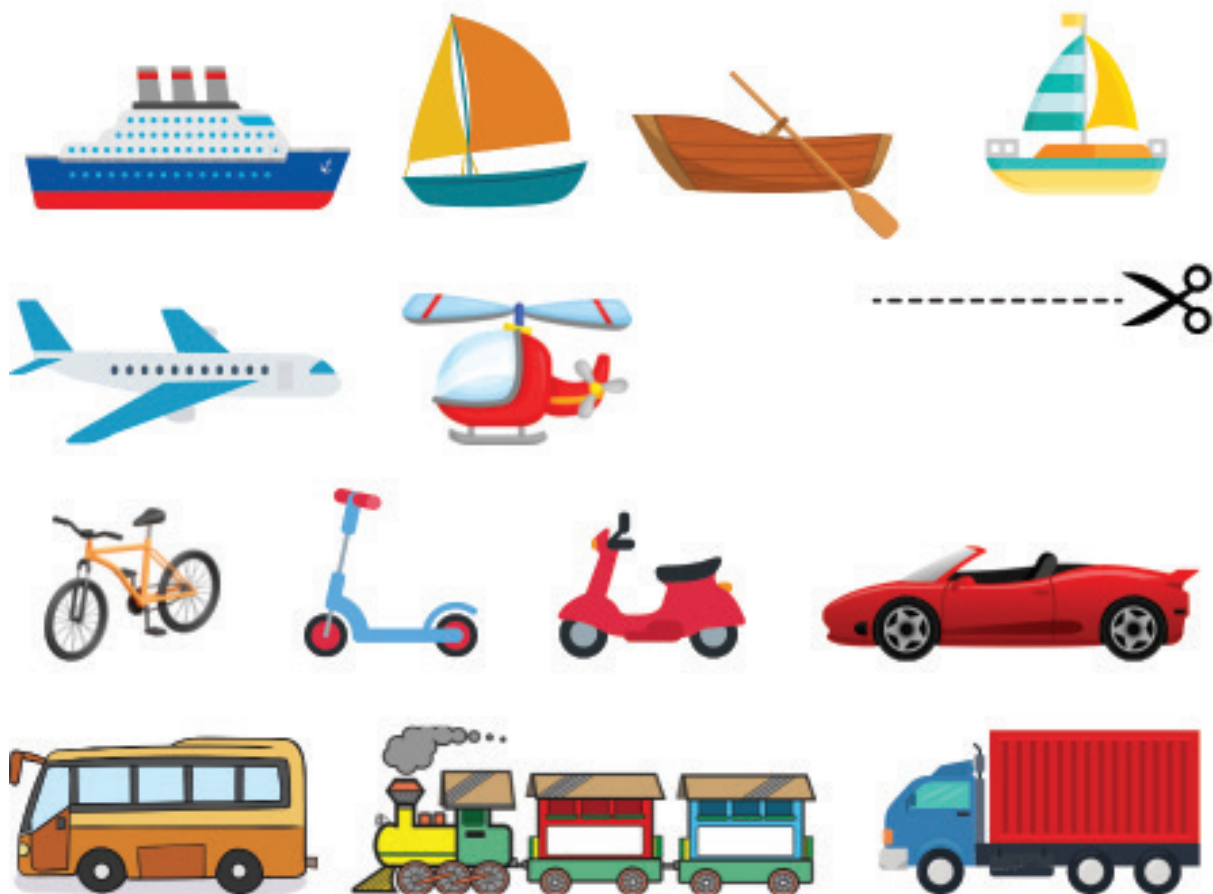
obrazovanje
diploma
student
profesija
osnovna
fakultet
proces
znanje
nastavnici
država

pravo
učenik
srednjoškolac
uspjeh
srednja
škola
vještine
obavezno
udžbenici

Skeniraj kod i rješavaj
interaktivno.

Prilog 4

Izreži sličice saobraćajnih sredstava, grupiraj ih i zalijepi u svesku prema vrsti saobraćaja.

Prilog 5

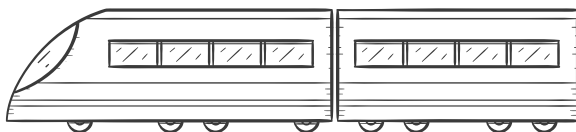
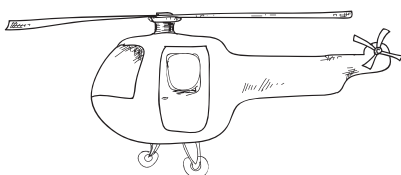
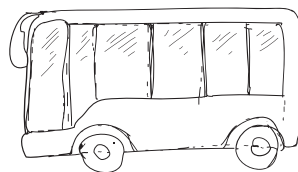
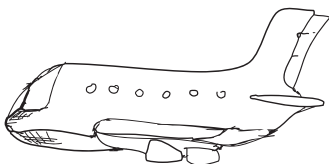
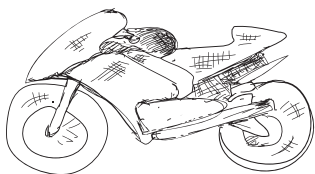
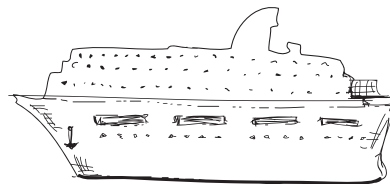
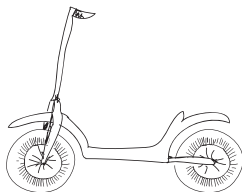
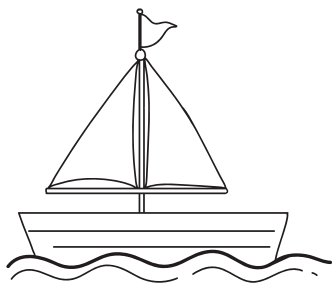
RADNI LIST

VRSTE SAOBRAĆAJA

Oboji slike.

Kako se kreću
prevozna sredstva?

Napiši **voda**, **vazduh** ili
kopno ispod svake sličice.

Prilog 6

Izreži i sastavi ili skeniraj kod i riješi interaktivno.

Šta se krije u slagalici?

Prilog 7

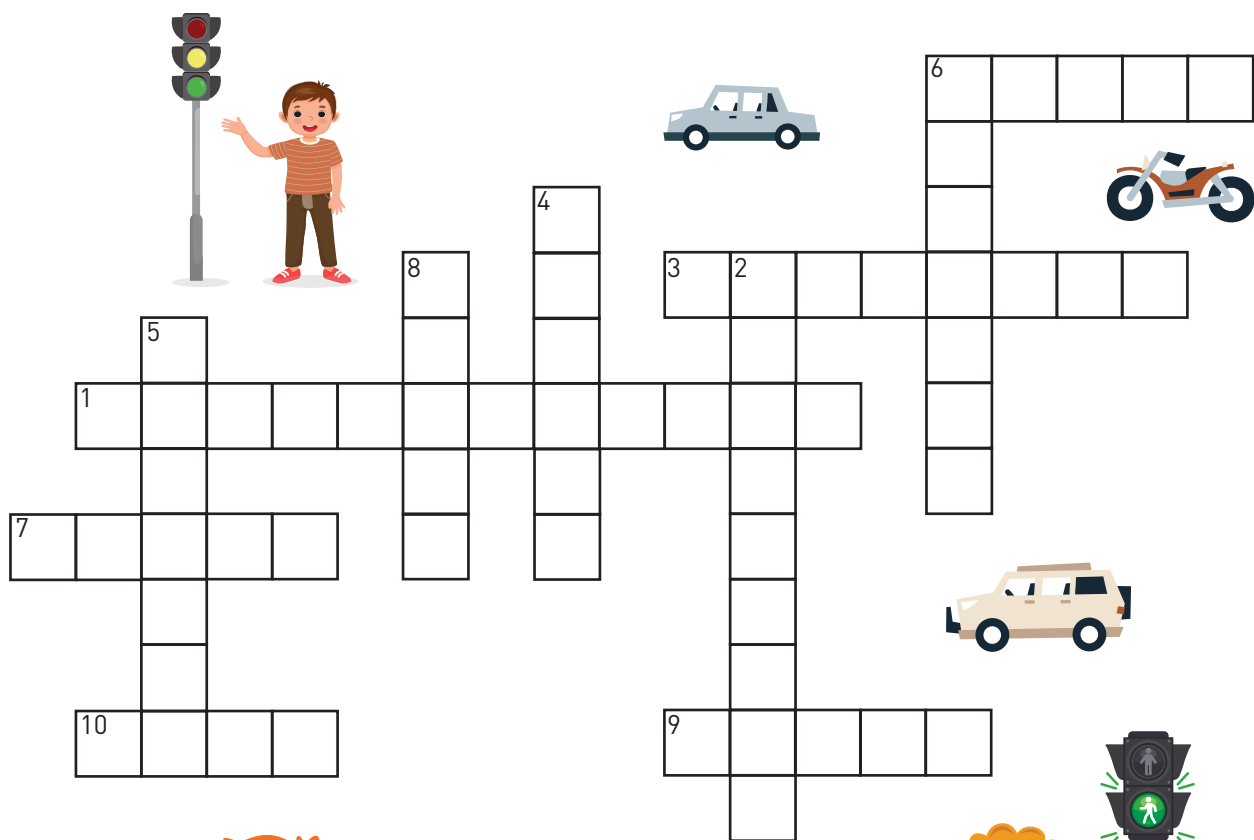
KRIŽALJKA

HORIZONTALNO

1. Saobraćajac se brine o našoj
3. Stoka se prenosi...
6. Vrsta vazdušnog saobraćajnog sredstva
7. Trebamo poštovati saobraćajne...
9. Avionom upravljaju...
10. Saobraćajno sredstvo za prevoz preko vode

VERTIKALNO

2. Vrsta putničkog vozila...
4. Autobusom se prevoze...
5. Svjetlosni signal na raskrsnicama
6. Vrsta prevoznog sredstva...
8. Učesnici u saobraćaju su i...

Prilog 8

Prilog 9

IZAZOV!

KO ĆE PRVI PRONAĆI RIJEČI.

L	Đ	S	A	C	I	Č	I	L	A	G	D	Š	D
S	B	R	R	P	R	E	S	P	A	N	S	K	O
Ž	A	I	Š	I	Ž	K	E	L	P	A	H	H	J
Đ	R	K	J	Đ	O	L	I	R	Ž	C	R	C	R
J	O	E	Ž	P	I	Č	F	A	J	I	V	H	A
Z	K	Z	L	S	N	L	Č	U	D	O	A	D	N
E	S	J	T	I	D	O	T	S	D	N	R	I	S
C	E	E	K	Š	U	H	K	O	M	A	D	C	K
L	R	Z	G	A	M	O	P	Ž	A	L	A	Ž	O
D	O	E	N	I	N	A	L	O	V	N	R	Z	R
L	I	R	N	L	D	Č	T	U	R	I	S	T	I
J	B	A	Z	I	Ž	K	Ž	C	O	J	B	D	J
V	G	R	B	O	A	V	J	N	V	P	S	Đ	J
N	K	D	Č	N	M	U	Č	D	O	P	Č	L	Đ

**Skeniraj
kod i riješi
interaktivno.**

PELISTER
GALIČICA
VARDAR
PLANINE
JEZERA
TURISTI
SKOPLJE
PRESPANSKO

MAVROVO
KORAB
GALIČNIK
RIJEKE
NACIONALNI
VODOPADI
OHRIDSKO
DOJRANSKO

MOJA LIJEPA ZEMLJA

Adela je djevojčica trećeg razreda i živi u Americi. Bila je jako uzbuđena ovih dana jer roditelji su joj rekli da će otputovati u svoj rodni kraj, u čarobnu i divnu zemlju.

Da, čarobna i divna. Adela je od svog djede čula mnoge priče o toj zemlji. Tamo, zamisli, sunce sija najljepše na svijetu, tako joj je govorio njen djed, a i nebo je najplavije na svijetu.

Jabuke su najsladše, a grožđe najukusnije.

Tamo su živjela djeca s najljepšim imenima na svijetu. Tamo žive Nikola i Biljana, Elena i Tea, Beni i Lisa. Tamo su djeca koja se zovu i Ela i Lana, i Safet i Servet. Na ulicama te zemlje djeca kažu jedni drugima „Dobar dan“ i „Mirdita“, i „Gunajden“, i „Šukar Dive“, i „Dobar den“. Zaista je najdivnija zemlja na svijetu.

Adela i njeni roditelji sletjeli su na aerodromu u Skoplju, prolazeći graničnu kontrolu. Njeni rođaci su nestrpljivo čekali da ih vide i prošetaju svuda.

Šetnju su počeli od Vrutoka, izvora najduže rijeke u našoj zemlji, odakle se moglo vidjeti visoka Šar-planina.

Znate li ime te rijeke?

Posjetili su i prirodna jezera, nacionalne parkove i druge prirodne ljepote.

Koje su nacionalne parkove posjetili?

Kako se zovu prirodna jezera?

Adela je primijetila da ljudi ovdje također govore različite jezike i imaju bogatu i raznoliku kulturu.

Bila je oduševljena ljepotom zavičaja svojih roditelja i uvjerila se u istinitost djedovih riječi.

Kako se zove ta čarobna i divna zemlja?